

ChristenUnie

+ Voor de verandering

ChristenUnie

+ Voor de verandering

Compassie voor Nederland

Arie Slob

Arie Slob

Voor de verandering

CHRISTENUNIE - VOOR DE VERANDERING

© 2012 ChristenUnie

www.christenunie.nl

Geschreven door Arie Slob (met Theanne Boer)

Redactie door Ark Media, www.arkmedia.nl

Omslagontwerp en vormgeving binnenwerk: Studio Redondo

Coverfoto: Ruben Timman | www.nowords.nl

Foto's binnenwerk: foto op pag. 27 door Arjo Kleinhuis, overige foto's door Anne Paul Roukema

De bijbelteksten in deze uitgave zijn ontleend aan *De Nieuwe Bijbelvertaling*,
© Nederlands Bijbelgenootschap 2004, tenzij anders vermeld.

Niets in deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

ChristenUnie
+ Voor de verandering

Arie Slob

Inhoud

1. Kiezen voor verandering	7
2. Idealen in crisistijd	15
3. Never waste a good crisis!	25
4. Interviews	33
4.1 Zorg voor elkaar <i>Interview met Hans van Vliet, commissioner Leger des Heils</i>	35
4.2 Economie en duurzaamheid <i>Interview met Piet Mars, lid Raad van Bestuur AFAS Software</i>	49
4.3 Geloofs- en gewetensvrijheid <i>Interview met Anne van der Bijl, oprichter Open Doors</i>	63
4.4 Jeugd, gezin en onderwijs <i>Interview met Wietske Noordzij, coördinator Stichting Chris</i>	77
Nawoord	93

1.

Kiezen

voor verandering

‘Wat inspireert jou nu?’ werd me kortgeleden door iemand gevraagd. Juist op dat moment was mijn oudste dochter Esther (24) met haar vriendinnen Mirjam, Marjon en Gerieke in Nigeria. Tijdens haar opleiding had ze al met deze vriendinnen stage gelopen in ziekenhuizen in Nigeria en India. Inmiddels werken ze allemaal in de zorg. Mijn dochter als verpleegkundige op de longafdeling van een ziekenhuis. Geweldig om te zien hoe vol liefde deze jonge vrouwen dat werk doen. Zorg dragen voor hun medemens. Het is helemaal hun ding.

Tijdens hun stage in Nigeria hadden Esther, Mirjam en Marjon zich al ontfermd over een nabij het ziekenhuis gelegen weeshuis. Deze kinderen lieten hen daarna niet los. Inmiddels maken zij deel uit van de stichting Huruma MEVA. Huruma betekent ‘genade’ in het Swahili. De letters MEVA staan voor Met Elkaar Voor Afrika. Huruma MEVA (hurumameva.nl) steunt projecten in Afrika die ten goede komen aan (wees)kinderen.

Trots op mijn moeder

Mijn dochter Esther en haar vriendinnen inspireren mij enorm. Hun passie voor hun medemens dichtbij en ver weg is heel aanstekelijk. Zonder eigenbelang gaan ze er helemaal voor en als ik dat zie ben ik gewoon heel erg trots op mijn dochter. Er wordt zo gemopperd op dé jeugd van tegenwoordig. Maar kijk deze jonge vrouwen eens. Dan is er hoop, vind ik.

Ik had de vraagsteller ook kunnen vertellen over de oma van Esther, mijn drieëntachtigjarige moeder. Ik kom uit een gezin van tien kinderen. Mijn moeder heeft voor al die kinderen gezorgd, in soms zware omstandigheden. Mijn jongste zus is zwaar gehandicapt en mijn vader is op relatief jonge leeftijd overleden. Maar mijn moeder is altijd door blijven knokken. Ook toen het

moeilijk was. Nu mag ze genieten van een rustige oude dag. Nou ja, rustig. Kortgeleden werd haar naam genoemd in een ingezonden brief in het blad *Eva*. Iemand prees mijn moeder om haar inzet. Want ondanks haar leeftijd zorgt ze een paar keer per week voor een baby als de moeder van het gezin de kinderen naar school brengt. Deze steun had ze zelf aangeboden. Klokslag 08.00 uur staat ze tijdens schooldagen bij deze mensen op de stoep. Wie zou niet trots zijn op zo'n moeder die op haar oude dag nog zo goed bezig is?

Met lege handen, maar levend in uw handen

Als ik om me heen kijk zijn er nog veel meer mensen die mij inspireren. Mijn vrouw Marjette die als fysiotherapeute goed bezig is met kwetsbare kinderen uit het speciaal onderwijs en in het tienerwerk binnen onze kerkelijke gemeente. Of mijn (gepensioneerde) buurman Maurits, die niet alleen actief is in de kerkenraad van zijn kerk, maar ook in het bestuur van een voetbalvereniging. Ook heb ik veel respect voor Truus van de Soepbus van het Leger des Heils in mijn woonplaats. Een kleine vrouw, met een grote liefde voor haar medemens. En zo kan ik nog wel even doorgaan met het noemen van namen en voorbeelden. Er gebeuren God dank nog zo veel goede dingen!

Niet alleen mensen inspireren mij. Al is dat wel het eerste waar ik bij een dergelijke vraag aan denk. Maar ook muziek kan me geweldig in beweging zetten. Voor de duidelijkheid: ik kan zelf nauwelijks een instrument bespelen. Om over mijn zangkunsten nog maar te zwijgen. Ik geniet echter met volle teugen van mensen die dat wel kunnen. In de afgelopen jaren heb ik een aantal keren verwijzingen naar muziek in mijn speeches verwerkt. Tijdens het congres van de ChristenUnie in mei 2011, bijvoorbeeld.

Het prachtige nummer *Majesty* van de Engelse gospelband 'Delirious?'. 'Here I am,' zingt leadzanger Martin Smith. Hier ben ik. Ik heb het hem nagezegd. Als nieuw aangetreden partijleider van de ChristenUnie. Maar boven alles als instrument in de hand van mijn hemelse Vader. Met Martin Smith heb ik ook gezegd: 'Majesty, Majesty. Your grace has found me just as I am. Empty handed, but alive in your hands.' Dit soort woorden geven mijn basis weer. Van daaruit wil ik leven en werken. Oók in de politiek.

Niemand wordt afgeschreven

Tijdens het congres van de ChristenUnie waar ik tot lijsttrekker ben verkozen (mei 2012), heb ik opnieuw de euvele moed gehad een muzieknnummer aan te halen. Nu om aan te geven waar de ChristenUnie voor staat. Het was het nummer *You Are Loved (Don't Give Up)* van Josh Groban. Ieder mens mag er zijn, was mijn statement. Je bent geliefd. Wat geweldig om dat tegen mensen te zeggen. Wie je ook bent, wat je ook doet: je bent geliefd. Je hoort erbij. We schrijven mensen niet af. En we beseffen dat de politiek een bijzondere zorg heeft voor mensen die in kwetsbare situaties zijn terechtgekomen. De bijstandsmoeders in Nederland, de slachtoffers van de hongersnood in de Hoorn van Afrika, de Wajongers en de asielzoekers in ons eigen land. *Don't give up!* Een bemoediging naar mensen, maar ook een aansporing voor de politiek.

Die aansporingen hebben we nodig. Het lijkt een geweldig open deur, maar we leven in bijzondere tijden. Door mijn politieke werk word ik daar iedere dag met mijn neus bovenop gedrukt. We leven midden in een grote crisis. Een schulden crisis. Het is een ongemakkelijke waarheid, maar ik denk dat we moeten er-

kennen dat we op te grote voet hebben geleefd. U en ik worden gedwongen kritisch naar ons eigen leefgedrag te kijken. Misschien hebt u als lezer van dit boek de persoonlijke financiën nog wel op orde, maar het aantal mensen in onze samenleving met (grote) schulden loopt in deze tijd hard op.

‘Onze’ rechten? Hoezo?

Deze crisis gaat niet alleen om financiële problemen. Het gaat ook om het feit dat onze energievoorraden hard aan het slinken zijn en dat dit straks voor nieuwe generaties een groot probleem gaat worden. Wij kunnen niet meer stevig vasthouden aan verworven rechten. ‘Onze’ rechten zijn eigenlijk niets waard als dat ten koste gaat van de rechten van onze kinderen en kleinkinderen. Ik vind dat een spannende kwestie. Ook voor mijzelf en hoe ik mijn leven leid. Ik slaap meestal goed, maar hier kan ik weleens van wakker liggen.

Ook kan ik weleens piekeren over reacties die ik heb ontvangen over het Lenteakkoord dat na de val van het kabinet is afgesloten. Ook van medechristenen. Mensen die doorkregen dat de gemaakte afspraken hen persoonlijk in de portemonnee zouden gaan treffen en me in niet mis te verstane woorden duidelijk maakten dit niet te pikken. Nu mag er kritisch gekeken worden naar gemaakte keuzes. Maar de felheid verbaasde mij wel. Hoe vast zitten wij met elkaar, mijzelf daarbij inbegrepen, aan onze (financiële) zekerheden? Wat is leidend in ons leven? Door wie laten we ons leiden? Hebben we door dat ons land niet alleen in een financiële crisis is terechtgekomen, maar dat we ook met een morele crisis te maken hebben? Dat zijn vragen waar ik ontzettend graag met anderen over spreek. Ook om met elkaar te werken aan een wenkend perspectief in crisistijd. Dat kan een

overheid niet alleen. Daar moeten we allemaal op onze eigen plaats de schouders onder zetten.

Eerst bakken, dan verdelen

Mijn plaats is nu in de politiek. Ik ben lijsttrekker geworden van de ChristenUnie voor de verkiezingen van 12 september 2012.

Lijsttrekker van een partij met idealen voor Nederland. In de komende weken hoop ik steun te verwerven voor de veranderingen die de ChristenUnie graag in de komende jaren in ons land zou willen realiseren. De ChristenUnie wil investeren in jongeren om hen kundig en kansrijk te maken. Zij zijn onze toekomst. Als ChristenUnie willen we ons sterk maken voor goede zorg in Nederland: betrokken en betaalbaar. We willen extra aandacht geven aan de woningmarkt: gezond en rechtvaardig. Zodat ook starters de mogelijkheid krijgen een eigen woning aan te schaffen. Als ChristenUnie willen we investeren in onze economie zodat die groen, duurzaam en sterk kan worden.

Als zoon van een MKB-er besef ik heel goed hoe belangrijk dat voor onze samenleving is. Het is prachtig om euro's uit te geven, maar ze moeten wel eerst verdiend worden. Je kunt de koek namelijk niet verdelen als er niets gebakken is! De ChristenUnie wil ook werken aan een sterke arbeidsmarkt: evenwichtig en toegankelijk. Voor jong en oud. Uiteindelijk willen we bouwen aan een samenleving waar mensen vrij en verantwoordelijk deel van kunnen uitmaken. Mijn oude moeder, mijn dochter Esther en haar vriendinnen, mijn buurman Maurits, Truus van de Soepbus, maar óók u en ik!

Ieder voor zich of samen voor elkaar

Woensdag 12 september kunnen wij met elkaar het verschil maken. Kiezen we voor een Nederland waar iedereen alleen maar voor zichzelf gaat óf kiezen we voor een Nederland waar mensen besef hebben van de verantwoordelijkheden die ze voor elkaar en voor de aarde dragen? Ik kies met compassie voor het laatste. Ik laat me daarbij inspireren door de tekst uit het bijbelboek Filippenzen, hoofdstuk 2 vers 4 en 5: *Heb niet alleen uw eigen belangen voor ogen, maar ook die van de ander. Laat onder u de gezindheid heersen die Christus Jezus had.*

Ik vraag u om mee te doen. Steun mij in mijn visie voor Nederland. Sluit u aan bij de mensen die verlangen naar veranderingen in ons land. En die zich daar ook concreet voor willen inzetten. Stem daarom 12 september 2012 voor de verandering, ChristenUnie!

2.

Idealen in crisistijd

Het is geen leuk verhaal, maar vertellen we het niet, dan zijn de gevolgen ernstig voor de generaties na ons: het verhaal van de crisis. We moeten dat verhaal vertellen, zodat begrepen kan worden waarom en hoe Nederland de crisis meester wordt. Onze kinderen en kleinkinderen verdienen een mooie toekomst. Een toekomst die niet belast is met schulden uit het verleden. Schulden die we nu maken en die we nu de wereld uit moeten en kunnen helpen.

Maandenlang heb ik me geërgerd aan het aanmodderen van de coalitiepartijen in hun crisisaanpak. En dan ook nog zeven weken achter een hek zitten en met lege handen naar buiten fietsen. Juist deze partijen met hun regeringsverantwoordelijkheid hadden snel knopen moeten doorhakken. Geen kostbare tijd verspillen. Want zonder aanpak maken we de crisis elke dag groter.

Om de omvang van die schulden wat in te voelen helpt dit misschien: er was een moment waarop onze nationale schulden met een snelheid van 900 euro per seconde opliepen. Negen-honderd euro per seconde! Dat is 54.000 euro per minuut... Gelukkig heb ik andere partijleiders bereid gevonden om samen met de Christen-Unie deze crisis tegen te gaan, wat het Lenteakkoord opleverde.

Eerst snoeien, dan bloeien

Het had natuurlijk anders gekund. We hadden ervoor kunnen kiezen op onze handen te gaan zitten. En met pret toe te kijken hoe een kabinet, dat niet ons kabinet was, viel. Maar wat moet ik dan later zeggen tegen mijn kleinkind – mocht mij dat gegeven worden – als hij of zij vraagt: ‘Opa, u zat tijdens de crisis toch in de politiek? Wat hebt u toen eigenlijk gedaan?’

Ik wil mijn kleinkind en mijn kinderen een eerlijk verhaal kunnen vertellen. Een verhaal dat niet leuk begint, maar wel hoopvol eindigt. Laat mij u over de weg naar die hoopvolle toekomst vertellen. Want er moet veel gebeuren.

Het begint ermee dat we de crisis als kans gaan zien. Dat lijkt een tegenstrijdigheid. Maar door de crisis, door de oplopende schulden, worden we gedwongen nog eens heel goed te kijken naar wat we aan het doen zijn. Wat financieren we allemaal? En moet dat wel op deze manier? Wat is nu echt iets voor de overheid, en waar zou je de samenleving op mogen aanspreken? Als je de juiste beslissingen neemt, hoe pijnlijk ook, kan dat wel betekenen dat er ruimte komt om te groeien. Je moet snoeien om te bloeien. Dat is een belangrijk principe. Je knipt iets af, maar je mag verwachten dat er aan het boompje na verloop van tijd weer blaadjes gaan komen.

Prop uit de leiding

Neem nou de woningmarkt. Die zit behoorlijk vast. Als je daar nu niet ingrijpt, dan wordt het voor jonge mensen die starten op de woningmarkt steeds moeilijker om een hypotheek te krijgen. Mijn generatie kan nog genieten van een behoorlijk uitgebreide voorziening als de hypotheekrenteaf trek, maar jongeren komen er niet eens meer tussen op de woningmarkt. Zij kunnen het doorgaans wel schudden. Om de jonge mensen toch een kans op een huis te geven en hun ook voorzieningen als hypotheekrenteaf trek te gunnen, moet je echt gaan snoeien. De hypotheekrenteaf trek zoals die nu is, en die voor de oudere generatie zo vanzelfsprekend is, zal dan moeten worden aangepakt. Zo halen we een prop uit de leiding en komt er weer ruimte voor jongeren op de woningmarkt.

Met de zorg net zo. De zorgkosten zijn de afgelopen jaren enorm geworden. Die hebben we niet in de hand. Daarbij is de levensverwachting van mensen veel hoger geworden, waardoor mensen langer een beroep op de zorg doen. De kwaliteit is verbeterd, omdat er meer middelen zijn gekomen om mensen te helpen. Maar daardoor is het allemaal ook duurder geworden. Bovendien zijn we van de generatie die zegt: 'Als er wat is, dan wil ik het ook hebben.' De grotere vraag heeft veel zorgaanbieders tot gevolg. Tot nu toe zijn er weinig manieren om dat aanbod af te remmen. Dit zorgt ervoor dat de gemiddelde zorgkosten per Nederlander 56.000 euro op jaarbasis zijn. Dat was in het jaar 2000 nog de helft. Doen we nu niets, dan betalen de generaties na ons straks 40 á 50 procent van hun inkomen aan hun eigen én onze zorgkosten. Dat is niet te doen. Dat kunnen we niet van hen vragen. Snoeien dus.

Mijn nichtje

Maar snoei dan wel aan de goede kant. Het kabinet Rutte pakte het Persoonsgebonden Budget (PGB) aan. Dat is het budget van mensen die toch al bijna geen regie over hun leven meer hebben en die ontnem je dan ook nog eens de mogelijkheid om zelf te kiezen welke zorg ze willen. Gelukkig heeft de ChristenUnie het PGB kunnen herstellen in het Lenteakkoord. Daar ben ik ontzettend dankbaar voor. Het betekent dat deze mensen toch wat beter in de samenleving kunnen functioneren en dat ze daar de goede begeleiding en hulp bij blijven krijgen.

Ook de bezuinigingen op Wajongers, mensen die in de sociale werkvoorziening zitten, heeft de ChristenUnie ongedaan weten te maken. Het gevolg van die bezuinigingen zou zijn geweest dat deze mensen thuis achter de geraniums terecht waren gekomen.

Dan denk ik aan mijn nichtje. Zij kan zonder ondersteuning echt niet goed functioneren, maar juist dankzij de Wajong kwam ze een heel eind! Snoeien om te bloeien is weliswaar een belangrijk principe, maar het moet wel die mensen treffen die het kunnen dragen.

Wanneer hebben we genoeg?

De crisis als een kans zien dus. Maar we moeten de crisis ook niet kleiner maken dan hij is. Dat gebeurde in de Kamer wel. Doen alsof het wel overwaait. Maar deze crisis waait niet over. De Europese crisis die ons teistert is een schulden crisis. We hebben op te grote voet geleefd. Dat kan echt niet meer. Ons uitgavenpatroon moet anders. Dat betekent bewuster worden. Door hebben wat er gaande is. Onder de schulden crisis – en aftakkingen als de ecologische, sociale en culturele crises – zit een morele crisis. Durven we nog morele vragen te stellen? Zoals: waarom moeten we altijd het nieuwste van het nieuwste hebben? Waarom moeten we drie of vier keer per jaar op vakantie? Wanneer hebben we genoeg?

En, durven we morele keuzes te maken? Zo is er grote ongelijkheid in de wereld. De verdeling van welvaart is scheef. Je hoeft echt niet ver te vliegen om dat met eigen ogen te zien. Met een paar uur zit je in Afrika tussen mensen die een bestaansniveau hebben dat op geen enkele manier te vergelijken is met wat wij hier al problematisch vinden. Moeten we hen laten stikken omdat wij het ‘zo moeilijk hebben’? Onze verantwoordelijkheid stopt niet bij de grenzen. Maken we geen morele keuzes, stellen we niet de vraag of onze daden goed zijn, dan blijven we doorleven op een manier die in mijn ogen – en ik denk ook vanuit bijbels perspectief – niet verantwoord is. Een manier die mensen in an-

dere delen van de wereld en toekomstige generaties een eerlijke kans op een goed leven ontnemt.

Economie is ook niet alles

Het is niet gemakkelijk zulke idealen uit te dragen als je gewend bent aan een bepaalde manier van leven. Ik ben ook kind van mijn tijd. Als ik in de supermarkt een product zie dat twee keer goedkoper is dan een duurzame versie, dan ben ik zo nu en dan geneigd mijn portemonnee te volgen. Toch ben ik, door mijn politieke verantwoordelijkheid, mij er bewust van geworden dat, als wij in de politiek burgers proberen te sturen, ik die keuzes ook in mijn privéleven moet maken. Zo ben ik fervent treinreiziger geworden. Openbaar vervoer is gewoon duurzamer dan de auto. En ook al ben ik geen vegetariër, met vlees wil ik zo matig mogelijk zijn. Ik zal mijzelf niet roomser maken dan de Paus, voor zover dat voor een protestant als ik een goede vergelijking is, maar de alledaagse morele vragen – over geldbesteding, schepping, omgang met medemensen – liggen ook in huize Slob regelmatig op tafel.

De crisis als kans zien en de crisis niet kleiner maken dan hij is. Maar we zullen ook anders moeten kijken naar de economie. We hebben lang de neiging gehad de economie te dienen in plaats van andersom. Economische ontwikkeling moet ons dienen. Economie moet nooit een doel in zichzelf zijn. In de Tweede Kamer richten veel partijen zich alleen maar op economische groei, alsof dat het hoogste goed is. Als de economische groei dan 'maar' 0,1 of 0,2 procent blijkt te zijn, gaan er allemaal alarmbellen af. Als alles focust op economie, als dat het belangrijkste wordt, dan beseffen we niet dat daaromheen een aantal andere waarden ook heel belangrijk zijn. Waarden in de omgang met

elkaar, in de omgang met kwetsbaren in de samenleving, in de omgang met Gods schepping, zijn minstens zo wezenlijk. De mens is er niet vanwege de economie, maar de economie voor het comfort van de mens.

Liever naastenliefde dan groei

Een akelig voorbeeld van onze gehechtheid aan economie is hoe er wordt omgesprongen met ontwikkelingshulp. Voor onze economie lijkt het heel verstandig om hier flink in te snoeien. Om niets te doen voor de allerarmsten van de wereld. Dat zie je gelijk terug in al je financiële plaatjes. Een gemakkelijke bezuiniging, heel goed voor je economische overzichten, maar het blijft wel een verantwoordelijkheid die we nog steeds met elkaar te dragen hebben. Ik vind dat de naastenliefde een waarde is die niet ondergeschikt moet raken aan economische groei.

Dat is misschien wel de belangrijkste les van de crisis. Dat we niet alleen zijn. We leven in verbanden. Gaat het bij de één mis, dan voelt de ander dat. Dan is het verleidelijk om naar anderen te kijken en de verantwoordelijkheid bij de ander te leggen. Dat werkt ook zo in de relatie tussen de politiek en de burger. Dat met het Lenteakkoord politieke partijen hun verantwoordelijkheid hebben genomen, betekent niet dat burgers achterover kunnen leunen. Sterker nog, de schuld van de overheid is vierhonderd miljard, van burgers is de schuld opgeteld het dubbele. De verantwoordelijkheid iets te doen aan deze crisis ligt dus bij iedereen.

Een spannende vraag is dan waar de verantwoordelijkheid van de overheid eindigt en waar die van de burger begint. De rollator is een goed voorbeeld. Die zat in het basispakket van de ziekenzorg. Is zo'n voorziening echt de verantwoordelijkheid van de overheid? Je kunt redeneren dat iemand die hiervan gebruik gaat maken, dit al langer aan zag komen omdat hij of zij weet dat mobiliteit met het ouder worden minder wordt. Mag je dan van deze mensen vragen dat ze zich hierop voorbereiden en de rollator zelf betalen?

Doorzetten

Ik vind van wel. Van burgers mag je vragen dat ze het een eer vinden om waar dat kan in hun eigen levensonderhoud te voorzien – dat is zelfs een bijbels principe. En dat ze niet, wanneer voorzieningen waaraan ze gewend zijn geraakt wegvallen, met een beschuldigende vinger naar de overheid wijzen. Laten we als burgers dan eerst bij onszelf te rade gaan en ontdekken wat eigen verantwoordelijkheid inhoudt. De overheid moet bij zaken waar we ons samen verantwoordelijk voor voelen nog steeds in-

grijpen. Ik denk aan mensen die getroffen worden door ziektes of ongelukken. De overheid is een schild voor de zwakken – ook dat is een bijbels principe. Maar de burger helpt ook mee. We moeten ons realiseren dat, als we willen dat onze kinderen en kleinkinderen nog gebruik kunnen maken van basisvoorzieningen, we die nu beter deels los kunnen laten.

Dat vergt een mentaliteitsverandering. De crisis kan cynisch maken. En dat begrijp ik. De politiek is op beslissende momenten machteloos gebleken. Maar ik zie redenen voor optimisme. Het Lenteakkoord heeft veel positieve energie losgemaakt. Mensen willen samen met de politiek iets moois zien ontstaan uit deze crisis. Een nieuwe beweging van het 'ik' naar 'de ander'. Daar kunnen christenen in voorgaan. En dat doen ze vaak ook al, waar ze ook zijn: in de zorg, in het onderwijs, in de veiligheidssector, in de politiek. Want christenen hebben een mooie boodschap voor de wereld. Er is hoop, we hoeven niet uit angst te leven. Het is mijn verlangen dat steeds meer mensen met zulke idealen de crisis een halt toeroepen. En dat gebeurt. We zitten nu echt op een keerpunt. Doorzetten dus.

3.

**Never waste a
good crisis!**

Het goede behouden, veranderen waar nodig

‘Verspil nooit een goede crisis,’ zei Rahm Emanuel, oud-stafchef van Obama, na de val van Wall Street. Dat klinkt gek. Een crisis is toch iets wat niemand wil? Hoe kan die dan goed zijn? En waarom zou je die niet moeten verspillen? Emanuel – en vóór hem de politiek denker Machiavelli – bedoelde hiermee dat een crisis de vastgelopen boel open kan gooien en kansen biedt. De kans om van fouten te leren en mogelijkheden om weer iets nieuws te beginnen. Iets waarvan je eerder dacht dat het zo niet kon.

Tussen puinhopen weer groen laten bloeien. Dat vind ik een mooie gedachte. Dat is ook waar de ChristenUnie in gelooft en voor staat. Wij koesteren een Hoop die onverwoestbaar is, welke crisis ook aan de poort rammelt. Economisch, ecologisch of cultureel – elke crisis houdt een keer op. Er is altijd een wenkend perspectief. Dat biedt vertrouwen en geeft de mogelijkheid om opnieuw en anders naar onszelf te kijken en te veranderen wat niet goed zit. Maar daarvoor moeten we wel de handen uit de mouwen blijven steken. Gezamenlijk.

Ik denk dat daar **durf** voor nodig is. De moed om uit je comfortabele zone te stappen. In crisistijd is het makkelijker om aan jezelf te denken dan aan anderen. Maar daarmee houd je de crisis alleen maar in stand. Ga maar na: de economische crisis begon door egoïstisch gespeculeer, de ecologische crisis door zelfzuchtig, overmatig consumptiegedrag, de sociale crisis heeft een vreselijk onderscheid tussen kansrijk en kansarm opgeleverd en in de culturele crisis gaat iedereen voornamelijk voor zijn eigen vrijheid. Al die crises hebben gemeen dat het ego in het centrum staat. Het is alsof de weg naar geluk een smalle glibberige ladder is waar iedereen gelijktijdig op naar boven klimt. Onherroepelijk duw je dan mensen die zwakker zijn dan jij de afgrond in.

Verder dan de eigen neus

Onder elke crisis zie ik een morele crisis. Dat is het onvermogen de ander hoog te houden. De ander te eren als medeburger. De ander te respecteren in diens afwijkende geloofsopvatting. De ander mee te nemen in het verder bouwen aan het Koninkrijk der Nederlanden. De overheid kan hierop aangesproken worden, maar de individuele burger in zijn eigen omgeving net zo goed.

De ChristenUnie maakt zich sterk voor een toekomst waarin burgers hun eigen verantwoordelijkheden zien en nemen. Zelf het goede leven najagen, voor jezelf, voor anderen en voor de schepping. Dat kan heel concreet: als je anderen helpt door minder of vooral biologisch vlees te eten, waarom niet? Als je invalide buurvrouw geholpen is door boodschappen voor haar te doen, waarom niet? Als niet de overheid maar jij iets positiefs kunt veranderen in je omgeving, waarom niet? De ChristenUnie wil dat de politiek in die gedroomde toekomst de burger niet in de weg staat, maar helpt waar dat kan. Ik vind dat een mooi sa-

menspel, waarbij zowel de politiek als de individuele burger verder kijkt dan de eigen neus lang is.

De politieke partijen die het Lenteakkoord hebben gesloten, gingen hierin voor. Op dat cruciale moment was voor ons niets belangrijker dan het algemene belang: de crisis aanpakken. De ChristenUnie heeft hierin een dankbare leidende rol mogen spelen. Soms moet je even je eigen belangen parkeren en gewoon doen. Dat is helpen en verantwoordelijkheid nemen: **doen** wat nodig is.

Het komt hierop neer: 'Geloven, durven, doen.' Deze drie woorden vormen het kloppende hart van de ChristenUnie.

De zeven christelijk-sociale hervormingen

Samenleving: vrij en verantwoordelijk

Ook in een klein land als Nederland bestaan grote verschillen. In manieren van leven en geloven, en in de uitingen daarvan. Soms vinden we die verschillen helemaal prima, soms ook helemaal niet. Toch hechten we aan de vrijheid om te vinden en te geloven wat we willen. Terecht, maar we kunnen alleen goed met botsende overtuigingen omgaan als we elkaar de ruimte gunnen die we zelf ook graag willen hebben. En die ruimte kan alleen bestaan als we ons ook verantwoordelijk voelen. Voor ons eigen leven, maar ook voor elkaar. In een samenleving waar veiligheid en vertrouwen is, kunnen we in vrijheid leven.

Jongeren: kundig en kansrijk

Een veilig en gezond opgroei-klimaat voor de kinderen van de 21^e eeuw. Dat is in de eerste plaats een zaak van de ouders. Zij nemen beslissingen over de zorg voor hun kinderen. De ChristenUnie zet in op maximale keuzevrijheid voor ouders met jonge kinderen. De kinderbijslag mag voor hen niet lager uitvallen en opvoedadvies moet bereikbaar zijn. Ook vrijheid van onderwijs en passend onderwijs moeten blijven. Als leraren de ruimte krijgen om hun vak uit te oefenen kunnen zij jongeren goed voorbereiden op de arbeidsmarkt.

Zorg: betrokken en betaalbaar

Alle leven is gegeven, of een leven nu gaaf is of gebroken, nog ongeboren of terminaal. Ieder leven verdient bescherming en zorg. Gelukkig kent ons land een hoogwaardig zorgstelsel, maar dat dient wel hervormd te worden. Het is mogelijk om verantwoord te bezuinigen zonder afbreuk te doen aan de kwaliteit en zonder het personeel nog meer te belasten. Bijvoorbeeld door een eigen bijdrage in de zorg te vragen aan hen die het kunnen betalen en door een zorgspaarloonregeling op te zetten.

Arbeidsmarkt: evenwichtig en toegankelijk

Betaald of onbetaald zinvol aan de slag zijn: als dat voor iedere Nederlander bereikbaar wordt, is er veel gewonnen. Je talenten en mogelijkheden inzetten op jouw plek in de samenleving, daar gaan we voor. Nu de werkloosheid snel stijgt, is haast geboden. Met name fiscale maatregelen, sociale zekerheidsregels en regels voor de arbeidsmarkt moeten in dienst gesteld worden van de bevordering van de werkgelegenheid. Loonmatiging en langer werken horen daar helaas bij, maar ook lagere lasten voor werkgever en werknemer en meer kansen voor mensen met een arbeidsbeperking.

Woningmarkt: gezond en rechtvaardig

Door de vele ingrepen van de overheid werkt de woningmarkt rond-uit slecht. Bovendien is door de ongelimiteerde hypotheekrente-af trek de huizenprijs enorm gestegen. Een beter, rechtvaardiger en minder kostbaar woningmarktbeleid is broodnodig. Het mag niet zo zijn dat hoge inkomens buitenproportioneel profiteren en starters te weinig kansen hebben. Daarom vindt de ChristenUnie dat huurders met lagere inkomens ondersteuning verdienen en dat eigen woningbezit bevorderd moet worden. Door aflossen te stimuleren en de hypotheekrenteaf trek geleidelijk aan te beperken, zal de woningmarkt weer aantrekken.

Economie: groen en sterk

De meest gezonde, innovatieve én duurzame economie van Europa worden, dat is nogal een ambitie! En toch wil de ChristenUnie daarop inzetten. Het vergt aanhoudende inzet van ondernemers en consumenten, die daarmee niet alleen hun eigen belang, maar ook het gemeenschappelijke belang dienen. Lagere lasten op ondernemen is dan een goede maatregel, maar ook hogere lasten op vervuilende productie en consumptie. Ook vraagt zo'n economie om solide overheidsfinanciën, gezonde private financiën en betrouwbare banken. En omdat we het niet alleen over vandaag, maar ook over morgen hebben, moeten bouw, mobiliteit en energievoorziening nog veel duurzamer worden.

Europa: minder en beter

Samenwerken en toch zelfstandig blijven, dat is de essentie van de Europese Unie. Een Unie die haar kerntaken goed uitvoert en die haar lidstaten alle vrijheid geeft om die zaken te regelen die ze prima zelf kunnen regelen. Zo'n Europa kost minder geld, kan snoeien in het woud aan regels, versterkt de democratie en biedt

oplossingen met perspectief. Ook hoeft de EU voorlopig niet uit te breiden met bijvoorbeeld Turkije. En de verhuiskaravaan tussen Brussel en Straatsburg moet natuurlijk onmiddellijk gestaakt worden.

Zeven veranderingen, of liever gezegd, hervormingen. Want ze gaan diep en ze vragen veel inzet en verantwoordelijkheid. Niet alleen van de overheid, maar ook van alle burgers. Misschien is dat nog wel de grootste verandering: die van 'ik' naar 'wij'. Een verandering naar meer zorg voor elkaar, betrokkenheid en omzien naar de ander. Dat is een christelijk-sociale verandering die uiteindelijk niet beperkend is maar vrijheid en ruimte geeft. Daarvan getuigen de vier personen die in dit boek met Arie Slob in gesprek gaan. Zij zijn alle vier werkzaam op terreinen waar de ChristenUnie zich hard voor maakt: 'Zorg voor elkaar', 'duurzame economie', 'geloofs- en gewetensvrijheid' en 'jeugd, gezin en onderwijs'. Uit de interviews blijkt dat het anders kan, dat ook op deze terreinen het dienen van de ander uiteindelijk leidt tot een samenleving zoals God het bedoeld heeft.

4.

Interviews

4.1

Zorg voor elkaar

'We rijden naar huis, trekken de ophaalbrug op en zetten een bord neer: "Niet Thuis"
– Hans van Vliet, commissioner Leger des Heils

Commissioner Hans van Vliet is sinds 2010 de leider van het Leger des Heils in Nederland, dat dit jaar haar 125-jarig bestaan viert. Hans werkte als voorganger van diverse korpsen en was directeur van maatschappelijke instellingen in Nederland, onder andere in Nieuw-Amsterdam, Zwolle en Dordrecht. In 2002 werd Hans aangesteld als directeur van het Kerkgenootschap van het Leger des Heils in Nederland en later ook als vicevoorzitter van de Raad van Kerken in Nederland. In 2008 volgde een aanstelling in Papoea-Nieuw-Guinea, waar Hans samen met zijn vrouw leiding mocht geven aan het Leger des Heils werk. Hans is getrouwd met Marja, samen hebben ze drie dochters en zes kleinkinderen.

Ik word begroet als een oude vriend. Commandant Hans van Vliet is een joviale man. Zijn kamer op de bovenste verdieping van het hoofdkantoor van het Leger des Heils in Almere lijkt wel een stuurhut van een groot schip. Veel ramen, een weids uitzicht en in de vensterbanken allemaal modelscheepjes en souvenirs uit verre landen. Voeg daarbij een man in uniform met een stem als een klok, een Rotterdams accent en pretoogjes, en het plaatje klopt: dit is het Leger des Heils dat al 125 jaar in de vaart is. Onmisbaar voor ons land als het gaat om de zorg voor de allerzwaksten van de samenleving. Ik ken Hans al vanuit de tijd dat ik raadslid was in Zwolle en hij directeur van een maatschappelijke instelling van het Leger des Heils in die plaats. Ik ben benieuwd naar Van Vliets verhaal en naar zijn mening over hoe het nu met Nederland gaat en vooral over hoe het anders zou moeten. Wat is zijn kijk op ‘Zorg voor elkaar’?

Ik ben met de kinderwagen het Leger binnengereden

Klein jongetje

‘Ik ben de derde generatie heilssoldaat. Mijn grootouders van beide kanten waren heilssoldaat en mijn ouders ook. Ik ben met de kinderwagen het Leger binnengereden, zeg ik altijd. Vooral de zondagsschool daar heeft mij erg gevormd. Wat mij aansprak was het altijd bijzondere. De manier van bij elkaar komen, van zingen en bezig zijn was toen al heel spelenderwijs en dat heeft me bijzonder geraakt. Op de zondagsschool heb ik ook mijn vrouw ontmoet, toen al, ik was dertien jaar. Het heeft ons bij elkaar gebracht en dat is nooit meer veranderd. Ook heb ik op de zondagsschool de liefde voor muziek en zang meegekregen. Dat heeft een stempel gedrukt op mijn leven.

Als klein jongetje wist ik al: hier wil ik bij horen. In iedere samenkomst van het Leger is er een moment van uitnodiging om te kiezen voor Jezus. En dat heb ik in een tentsamenkomst als jongetje van acht gedaan. Of ik dat zo bewust heb gedaan, dat denk ik niet, maar wat me aansprak was het moment van kiezen: kiezen voor het goede en kiezen voor Jezus. Dat heeft me aangesproken en daar heb ik nooit meer aan getwijfeld.'

Kiezen voor het goede en kiezen voor Jezus

Geen studiebol

'In mijn beleving was er toen eigenlijk alleen de kerk, de geloofsbeweging. De hele sociale poot van het Leger was toen wat verder weg voor mij. Die is pas veel en veel later dichterbij gekomen en eigenlijk pas echt toen ik al officier was bij het Leger, toen ik daar dus al werkte. Nadat ik een paar jaar voorganger was geweest, werd ik aangesteld als directeur van de crisisopvang in Amsterdam. Ik had daar helemaal geen opleiding voor, maar men dacht dat ik dat goed zou kunnen. Dat is het tweede dat een draai aan mijn bestaan heeft gegeven. Ik kwam erachter dat ik een heleboel leemtes had in mijn ontwikkeling. Ik had geen kaas gegeten van hulpverlening. Ik was geen studiebol, want ik had heel andere dingen aan mijn hoofd. Ik had echt niets met studie. Maar zo ergens eind dertig ben ik alsnog de sociale academie gaan doen. Toen ontdekte ik tot mijn verbazing: studeren is leuk en kennis en vaardigheden geven inzicht! De tien jaren die daarop volgden heb ik de ene studie na de andere gedaan en daardoor ging ik anders denken.'

Dat herken ik. Zelf ben ik geboren in Nieuwerkerk en getogen in Capelle aan den IJssel. Een vestiging van mijn middelbare school

stond in de Rotterdamse achterstandswijk Crooswijk. En daar kreeg ik voor het eerst door dat er op de wereld heel anders geleefd werd en er hele andere mensen waren dan in ons dorp. Ik ontdekte een minder fraaie werkelijkheid en dat was uiteraard een heel zinnige ervaring. Heb jij zoiets ook gehad?

‘Toen ik officier werd, kreeg ik allerlei mensen aan de deur met verhalen die me verbaasden. Ik wist niet dat zulke dingen gebeurden. Toen ontdekte ik ook dat ik me aangetrokken voelde tot mensen in nood. In het begin heb ik wel geblunderd, hoor. Ik vind altijd dat het slechtste wat iemand met een hulpvraag kan overkomen, is dat iemand die er geen verstand van heeft ermee gaat knoeien. En dat heb ik wel eens gedaan in het verleden, moet ik eerlijk zeggen. Maar er is ook altijd een enorme drive geweest om er wat aan te doen, om te helpen. Dat is denk ik de reden dat het Leger heeft gezegd, nou, die Van Vliet, daar zit heel wat meer in dan alleen maar de prediking en het pastoraat.’

Mensenmens

‘Ik kreeg op de een of andere manier ook altijd mensen in de samenkomst die hulp nodig hadden. Ik kreeg ze binnen. Tot op de dag van vandaag lopen er mensen rond die door Marja en mij tot geloof zijn gekomen. Dat is pure genade, hè, dat zeg ik in alle bescheidenheid. Sommigen zijn tot op heden heilssoldaat. Ja, ik ben wel een mensenmens en ik heb gewoon wat met de verschoppelingen, met de mensen aan de rand van de samenleving, die door het leven geslagen zijn.

Ik heb een oog en een hart voor mensen in nood

Het is een combinatie: ik heb een diep besef dat mijn zonden vergeven zijn, dat ik een nieuw mens mag zijn en dat Jezus van mij houdt. En daarom wil ik van mensen houden, want iedereen is geliefd. Dat is één. En het tweede is dat ik een oog en een hart voor mensen in nood heb. Ik herken ze als ik op straat loop, ik pik ze eruit. En het zit in mijn karakter: ik maak makkelijk contact, praat makkelijk met mensen. Ja, het zit diep, het komt van binnenuit in mij naar boven.

Ik heb aan graven gestaan waar,
buiten één of twee mensen van de instelling,
niemand aanwezig was

Ik herinner me een man, Henk*, die zwaar verslaafd was aan de alcohol. Hij zat een periode in De Wending, onze verslavingskliniek in Apeldoorn. Toen hij daaruit kwam heb ik hem onder mijn hoede gekregen. Het was een heel eenvoudige, zwakbegaafde man. Ik herinner me z'n momenten van terugval, steeds weer opnieuw. Maar we bleven volhouden met hem. Een paar jaar geleden sprak ik iemand die nog contact met Henk had. Hij zei: "Henk vertelde dat die periode bij jou en Marja zo'n indruk op zijn leven heeft gemaakt dat hij daardoor tot op de dag van vandaag overeind kan blijven. Dat het een deel van zijn leven is geworden."

En dan denk ik: ja, dat is het, dat is het. En ik ken honderden van dat soort mensen. Mensen die op straat geleefd hebben en wier lichaam verziekt en verwoest is door alcohol en drugs. Ik heb ze bij tientallen begraven. Ik heb aan graven gestaan waar, buiten één of twee mensen van de instelling, niemand aanwezig was. Waar de familie niets meer mee te maken wilde hebben. Die beelden draag ik met me mee, die zal ik van m'n leven niet

meer vergeten. Duizenden mensen die niks, helemaal niks meer hebben. Daar heb ik compassie mee.'

'We gaan'

'Nadat ik in Dordrecht had gewerkt, ben ik directeur van het kerkgenootschap geworden. Na enkele jaren werd mij gevraagd om naar Papoea-Nieuw-Guinea te gaan. En dat had ik nooit, nooit kunnen denken. Veel mensen weten het niet, maar een van de voorwaarden van het officierschap is dat je onvoorwaardelijk gaat waarheen je gezonden wordt. Je gaat waar de leiding denkt dat men je nodig heeft. Dit is trouwens vandaag de dag een probleem want mensen willen dat niet meer. Het past niet meer in onze samenleving. Maar toen ik bij het Leger begon, was het heel normaal en dat heeft diepgaande consequenties. Maar ja, Papoea-Nieuw-Guinea, dat was heel wat. Het was een totaal andere cultuur, een andere wereld, een ander leven. Zonder de vanzelfsprekendheden die we hier in Nederland hebben. Ik moest mijn vader van 86 achterlaten en mijn schoonvader die ziek was, en onze dochters.

"Pa," zei ik, "ik kan dan niet meer voor je zorgen"

Ik zei tegen Marja: "We gaan, maar ik moet wel met mijn vader praten." Ik zorgde voor mijn vader, die hulpbehoevend was geworden. Mijn vader was een grote man, maar naarmate hij ouder werd, werd hij steeds kleiner. Ik deed hem in bad, kamde z'n haren, schoor zijn baard en zette hem in een stoel aan tafel. Daarna zei ik: "Pa, we moeten praten. De Generaal wil dat we ergens anders heen gaan, heel ver weg, naar Papoea." Nou, hij wist niet eens waar dat lag. "Pa," zei ik, "ik kan dan niet meer voor je zorgen. Alles wordt anders en misschien zien we elkaar wel helemaal nooit meer." Maar mijn vader zei: "Ik heb je gesteund toen je officier werd, je

hebt hiervoor gekozen. Je moet gaan.” Hij wist van die onvoorwaardelijke keus, hij wist dat ik moest gaan. Dat was een hard gelag, het was een heel ontroerend moment, ik schiet er nog van vol.’

Hans is even stil en vervolgt dan: ‘Mijn vader is toen wij weg waren overleden, ik heb geen afscheid van hem kunnen nemen ...’

Een andere wereld

‘Uiteindelijk zijn we tweeënhalp jaar in Papoea geweest. Ik dacht eerst: wat heb ik daar te zoeken? Ik ben geen dokter en ik kan geen bruggen bouwen. Maar het is de beste tijd van mijn leven geweest. Ik heb echt een andere kijk op de dingen gekregen. Niets was daarna meer vanzelfsprekend. Ik ben daar een ander mens geworden. Ik had niet kunnen wezen wie ik nu ben en had niet kunnen doen wat ik nu doe. Ik heb kinderen begraven die omkwamen van de honger of de malaria. Dat is een andere wereld. Maar nou komt het! Ik ben nu zestig en heb nog vijf jaar te gaan. Er staat drie of vier jaar voor de termijn van commandant. Het kan dus gebeuren dat we nog een keer weg moeten. De hoogste leider, de Generaal in Engeland, bepaalt waar we heen gaan. En dat wordt wel moeilijker, hoor, naarmate je ouder wordt. Je gaat meer behoefte krijgen aan je eigen plekkie, je basis, je rust. Kijk, hier sta ik op de foto met Marja, twee witte hoofden tussen heel veel zwarte, in het oerwoud. Een andere wereld!’

Het is wat, om gewoon te gaan als je dat gevraagd wordt. Mijn dochter is net in Papoea geweest, dus ik weet een beetje hoe het daar is. Ik kreeg destijds ook jullie nieuwsbrieven. Maar nu wil ik wel eens weten waar jij wakker van ligt, wat je zorgen zijn als het gaat om onze samenleving van vandaag. Want volgens mij maak jij je echt boos, hè, over de toestand in ons land?

‘Ik denk dat volksziekte nummer één onverschilligheid is. We leven in een samenleving waarin mensen zeggen: “So what?” Dat gaat heel diep en het is overal: in buurten, in wijken, in straten. We leven in een ik-tijdperk en we zijn met elkaar heel individualistisch geworden. We doen de dingen die we moeten doen en aan het eind van de dag gaan we weer naar huis. We rijden naar huis, trekken de ophaalbrug op en zetten een bord neer: “Niet Thuis”. Ik denk dat de wereld er zo uit gaat zien. We leven achter onze deuren en met onze burens hebben we helemaal niets meer. En daar lig ik wakker van. Ik denk dat dat heel slecht is voor de samenleving.’

Ik denk dat volksziekte nummer één onverschilligheid is

Goed met grenzen

‘We hebben het laten gebeuren en alles daar op ingericht. Ik heb dat in de loop van de jaren zien groeien en ik schaam me er ook voor. Want mijn generatie heeft daar keuzes in gemaakt. In onze drang naar welvaart hebben we keuzes gemaakt die hiertoe geleid hebben. Nu is drang naar welvaart op zich niet erg, we willen het goed hebben en daar is niks mis mee, maar dat “goed” heeft zijn grenzen. We hebben nu alles wat ons hartje begeert en daar hebben we heel veel voor over. Maar daardoor hebben we wel dingen in gang gezet die onomkeerbaar zijn.

Neem nou een jong stel. Als ze een beetje een normaal huis willen hebben en in een autootje willen rijden, dan zijn ze bijna verplicht om met zijn tweeën te werken. Wie dat niet doet, komt er niet. Nou lijkt dat heel gewoon, maar de consequenties gaan heel diep. De eventuele kinderen gaan natuurlijk naar de opvang, want anders kun je je huis en je auto niet betalen.’

Eenzaamheid

‘Dat heeft iets in gang gezet wat niet goed is. Jonge gezinnen lijden daaronder en ik denk echt dat kinderen daar last van hebben. We hebben dat in gang gezet en hebben daarmee leren leven. En wij stutten dat, we houden dat in stand. Jij doet dat ook als politicus. Daar creëren we onze eigen problemen mee en ik denk dat we daar heel veel last van hebben. Mensen gaan niet meer naar de kerk. Ze zijn moe en ze raken gericht op zichzelf. Daar hebben ze hun handen al vol aan. Ze rennen van maandagmorgen tot vrijdagavond, zaterdag komen ze een beetje bij en zondag zouden ze dan alweer naar de kerk moeten. “Laat maar,” zeggen ze dan. Het leven is te zwaar om ook nog naar anderen om te zien. Als we meer moeten werken, hebben we simpelweg minder oog voor elkaar. En dan komt de eenzaamheid, het gebrek aan sociale structuren. Daar lijden mensen onder, daar gaan mensen aan kapot en dat is vreselijk. Maar wat nog veel erger is, is dat we dat met elkaar in stand houden, dat we er niets aan doen. Op de een of andere manier hebben we niet de slagkracht om dat aan te pakken. Dat heeft natuurlijk met geld te maken en met keuzes. Maar ik denk dat we met z’n allen een radicaal andere koers moeten gaan varen.’

We houden dat in stand,
jij doet dat ook als politicus

Ik ben het als voorman van de ChristenUnie roerend met je eens, Hans. Het moet ook allemaal anders. Maar niet alleen de overheid moet veranderen. Er moet bij ons allemaal een knop om. Toch? Wie moet dit gaan oplossen?

‘Die eenzaamheid, dat individualistische, ik vind dat daar een taak voor de kerken ligt, om daar iets aan te gaan doen. Maar de vraag is hoe. Ik constateer dat er geen kerken zijn die daarop inspelen, die dit probleem herkennen en die als gemeenten tegen elkaar zeggen: hoe gaan we dit nou oplossen. Hoe gaan we dit nu handen en voeten geven? Hoe gaan we samen verantwoordelijkheid nemen voor onze kinderen? Hoe gaan we daar een andere draai aan geven? Ook de kerk laat dit liggen, terwijl ik denk: dit moeten de christenen als eersten aanpakken.’

Steeds groter en mooier

‘Ik denk dat dit vooral een economisch probleem is, en dat verstikt jonge mensen. We hangen in de strop van de vanzelfsprekendheid en dat is zo erg. Ik vind dat mijn generatie dat heeft laten gebeuren en ik vind dat schandalig. Wij hebben het voorbeeld gegeven van meer en meer. Waar is het eind? Ik ken mensen die voor de vijfde keer gaan verhuizen. Ze zijn opgeklommen op de maatschappelijke ladder en willen steeds weer een andere auto en een groter huis. En dat zijn dan christenen, hè. Dan vraag ik me af: gaat het in dit leven alleen maar om een groot huis en een mooie auto? Is dat nou alles?

We moeten weer om ons heen kijken, de ander weer zien en ons afvragen: wat kunnen we voor de ander betekenen? De kerk moet daarmee beginnen, christenen moeten daar een voorbeeld in zijn.’

Natuurlijk ben ik het met je eens, en wie is dat niet. Maar waar houdt nu de taak van de overheid op en begint die van de burger, christen of niet? Dat is een lastige, Hans.

De overheid moet basale dingen organiseren,
dingen legitiem maken, dat is de bodem in de doos

‘Moet ik me als commandant van het Leger des Heils bemoeien met de politiek? Er zijn hele volksstammen die vinden van niet. Maar ik kan geen christen zijn en zwijgen terwijl ik vreselijke dingen zie gebeuren. Daarom vind ik ook dat de overheid haar verantwoordelijkheid moet nemen en op moet komen voor de kansarmen. Bepaalde zekerheden die mensen hun recht op bestaan geven, moeten verankerd worden. Er zijn veel mensen die, omdat de overheid haar verantwoordelijkheid niet neemt, een heel slecht leven hebben. De overheid moet basale dingen organiseren, dingen legitiem maken, dat is de bodem in de doos.’

Niet te verkopen

‘Zoals de eigen bijdrage in de zorg, hè, dat kan ik wel betalen, maar als je een uitkering hebt of een klein pensioentje en je woont in een huurhuisje waarvan je ieder jaar de huur omhoog ziet gaan, dan kun je dat dus niet. Voor sommige mensen is het onbetaalbaar. En waar gaan zij dat dan op besparen, hè? Ze kunnen niet besparen op de huur of de kleding, dus dan gaan ze maar besparen op eten en drinken. Dat heb ik meerdere malen gezien. Nou, dat vind ik verschrikkelijk! Een gruwelijk doomsce- nario, ik kan niet anders zeggen en dat is nog maar één voor- beeld. En natuurlijk is de voedselbank dan geen oplossing. Want als je werkelijk een beschaafde samenleving wilt hebben, dan moet je die verantwoordelijkheid nemen. Maar we laten het ge- beuren en we kunnen het tij niet keren, lijkt het wel. Voor degene die onderaan het vangnet zit wordt het wel heel lastig en ik kan het niet verkopen, ik weet niet wat ik zeggen moet. Echt niet.’

Ik kan me je zorg wel indenken. De overheid heeft ook een taak als het om kwetsbare mensen gaat. Maar er zijn grenzen. De overheid kan niet ieder probleem oplossen. Mensen moeten ook aangesproken worden op hun verantwoordelijkheid voor hun eigen leven en leefomgeving. En misschien is deze crisis wel een goede kans om daar een slag in te slaan. Het is in ieder geval een ‘wake-up-call’ als het gaat om zorg voor elkaar.

‘Wij hebben in de loop van de tijd bij het Leger diverse momenten gehad waarop het niet goed ging. Maar iedere keer zijn we er beter uitgekomen. Dan zeiden we: we moeten het echt anders doen. En ik denk dat dat in dit geval ook zo is. Maar vergeef me dat ik het zeg, en ik zeg het tegen je als vriend en als broeder: politiek is grillig en ik zie nu de eerste contouren alweer van mensen die dingen gaan roepen waarvan ik denk, ja dat roep je nou wel, maar het komt er niet. Men is het vertrouwen in de politiek echt kwijt door wat er in de afgelopen jaren gebeurd is. De man in de straat is gewoon afgehaakt en dat komt omdat er dingen beloofd zijn, die niet waargemaakt zijn. En natuurlijk, in de politiek worden er compromissen gesloten, dat begrijp ik ook wel, maar het is toch wonderlijk dat dat altijd de zaken raakt die het hart van de samenleving betreffen.’

Die enorme bonussen? Radicaal aanpakken!
Streep eronder! Stoppen!

Stop de bonussen!

‘De grote verschillen in inkomens bijvoorbeeld, die er nog steeds zijn en waarvan we pretenderen het aangepakt te hebben. Al die mensen buiten hebben daar helemaal niets van gemerkt. Daar moet je een issue van maken. Die enorme bonussen? Radicaal

aanpakken! Streep eronder! Stoppen! Als je de moed hebt om dat te doen, zullen heel veel mensen in de straat zeggen: hè, hè, eindelijk, nou gebeurt er wat.'

Natuurlijk heb je gelijk, maar we zijn nu nog steeds niet beland bij de burger. Bij wat die man in de straat zelf moet doen. Ik vind dat iedereen zijn verantwoordelijkheid heeft en Micha 6:8 moet uitleven: 'Er is jou, mens, gezegd wat goed is, je weet wat de HEER van je wil: niets anders dan recht te doen, trouw te betrachten en nederig de weg te gaan van je God.' Jij hebt je vader gewassen en verzorgd. Maar als ik in het verpleeghuis kom waar mijn schoonmoeder ligt, dan zitten daar mensen die kinderen hebben, maar die nooit komen.

En als je dan zegt dat de politiek mensen aan moet spreken op hun verantwoordelijkheid, dan vind ik dat ook, maar dat soort teksten maken ons niet populair bij de kiezer.

Zie je ook tekenen van hoop? Een organisatie als Stichting Present bijvoorbeeld, dat is toch geweldig? En de voedselbank, om maar wat te noemen. Heel veel mensen zijn zich weer gaan inzetten voor hun omgeving.

'Ik zie ook dat mensen in de wijk samen dingen oppakken en zeggen: wij gaan dit oplossen. En dan denk ik: wij moeten van elkaar leren en ervaringen delen. Proberen in de eigen straat en wijk te kijken naar wat je kunt doen. Zo zijn we aan elkaar gegeven, want zo zijn we door God geschapen.'

Met een uitnodiging voor het 125-jarig bestaan van het Leger des Heils op zak, verlaat ik het gebouw. Ik krijg energie van mensen

als Hans van Vliet. Het is iemand die zo veel warmte en liefde voor mensen uitstraalt en daar word ik ook warm van. Dit is een warm, betrokken christen die oog heeft voor de ander en gewoon aan de slag gaat. Dat inspireert mij erg.

Hij heeft gelijk dat er in de samenleving echt iets moet veranderen en dat dat bij de mensen zelf begint. Ik begrijp wat hij bedoelt met de rol van de overheid, maar het begint bij mensen zelf. Ik denk dat er altijd eerst gekeken moet worden naar wat mensen zelf kunnen doen, wat ieders verantwoordelijkheid is. Dan moet de overheid wel randvoorwaarden creëren. Want als je bijvoorbeeld als overheid iedereen de arbeidsmarkt opjaagt, moet je niet gek staan te kijken dat er niemand meer is die nog iets doet voor een ander. Met het gevolg dat mensen dus letterlijk tussen wal en schip raken en die mensen vindt het Leger des Heils weer op zijn stoep. Ik denk dat we sommige voorzieningen moeten gaan afbouwen omdat ze onbetaalbaar zijn geworden en tegelijkertijd erop toe moeten zien dat mensen niet onderuit gaan. Voor hen moet de overheid als schild van de zwakken wél zorgen. Dan krijgen we toch een ander soort samenleving, die wel meer als een samenleving gaat functioneren. Het blijft lastig om de grenzen aan te geven. Dat is zoeken, voor de politiek en ook voor het Leger des Heils. Er wordt voor ze geklapt en iedereen vindt het geweldig wat ze doen. Maar aan de andere kant heeft het Leger ook een boodschap: 'We doen wat we geloven!' Een aansporing voor ons allemaal.

*Om privacy-redenen is dit een gefingeerde naam.

4.2

Economie en duurzaamheid

'Wie niet kan delen, kan ook niet vermenigvuldigen'
– Piet Mars, lid Raad van Bestuur AFAS Software

Met een diploma 'Brood en banket' op zak, ging Piet Mars aan de slag bij Albert Heijn, startte van onderaf en werd controleleider binnen de accountantsdienst. Daarna werkte hij als bedrijfseconoom bij Schuitema en in 1986 begon hij met een collega advies- en administratiekantoor 'Marshoek'. In 1996 nam hij samen met vriend Ton van der Veldt een onderdeel van Raet over. AFAS Software heeft inmiddels 10.000 klanten en ruim 300 medewerkers. AFAS maakt ERP-software voor iedere organisatie, in iedere branche en voor iedere bedrijfsgrootte. Het bedrijf had in 2011 een netto resultaat van 14 miljoen. AFAS hanteert een eigen bedrijfsfilosofie: winst is geen doel op zich, maar het gevolg van innovatie en van goede zorg voor medewerkers, klanten en milieu.

Het grote kantoor van AFAS in Leusden staat te glimmen in de regen als ik daar arriveer. Ik heb een afspraak met Piet Mars, een van de directeurs van dit grote softwarebedrijf. AFAS is een van de weinige bedrijven dat de afgelopen tijd gewoon winst bleef maken, en niet zo'n beetje ook. Het bedrijf staat bekend om zijn vriendelijke beleid als het gaat om de omgang met werknemers en het milieu. Het maatschappelijk verantwoord ondernemen legt AFAS dus geen windeieren. Piet Mars is christen en ik ben benieuwd of en hoe zijn levensovertuiging een rol speelt in zijn functie als directeur. En waarom is AFAS eigenlijk hoofdsponsor van AZ? Kortom: ik heb vragen genoeg. Maar eerst wil ik weten wie Piet Mars zelf is.

'Ik ben nu zesentwintig jaar zelfstandig ondernemer. Toen ik zestien was had ik een diploma "brood- en banketbakker" op zak, maar het bedrijfsleven trok mij meer. Ik ging aan de slag bij AHOLD en ben ernaast gaan studeren: bedrijfsadministratie, accountancy, sociaal en fiscaal recht. Daarna kwam ik bij Schuitema terecht, als hoofd van de bedrijfseconomische afdeling. Dat was een hele hectische tijd van saneren en veranderen. Maar daar heb ik geleerd ondernemer te worden. En dat vond ik zo interessant, ik zag zoveel dingen die anders zouden moeten, dat ik met een collega voor mezelf begonnen ben als accountant en adviseur. Toen was ik eenendertig. Dat accountantskantoor is erg succesvol geweest. We specialiseerden ons in de levensmiddelendetailhandel en hielpen ondernemers om van een dubbeltje een kwartje te maken. Het bedrijf bestaat nog, er werken inmiddels honderd mensen.'

Diepe vriendschap

'In 1996 kwam ik in contact met mijn huidige compagnon Ton van der Veldt. Hij werkte bij Raet, waar het toen heel slecht mee

ging. Ze wilden een onderdeel afstoten en daar zijn Ton en ik toen ingestapt. Zo is AFAS begonnen. Het bedrijf had destijds 40 medewerkers, een paar duizend klanten en 5 miljoen omzet. Nu, vijftien jaar later, werken we met ruim 300 fte, en we gaan dit jaar 65 miljoen euro omzet draaien. Het bijzondere is bijvoorbeeld dat wij geen overnames doen, wij willen echt groeien door meer klanten te krijgen. Wij automatiseren in Nederland al 10.000 bedrijven. En we zitten eigenlijk in de hele economie. Soms met deelproducten, soms met hele producten, we zitten heel breed.

Hij is de productman,
ik ben de financiële en de klantenman

Voor mij persoonlijk is het heel belangrijk geweest dat ik bij Schuitema tot de ontdekking kwam dat ik mijn leven zo niet wilde vormgeven, met eeuwige discussies over regeltjes en details, zonder dat je echt de klant kon helpen. Verder is de ontmoeting met Ton van der Veldt cruciaal geweest. We zijn echt heel complementair. Hij is de productman, ik ben de financiële en de klantenman. Daar zit een heel diepe vriendschap in. Dat hadden we al vanaf het begin, dat was gevoel en dat is de basis geweest om verder te bouwen.'

Het moet anders

'Ton en ik hebben allebei een uitgesproken visie. We zijn er echt van overtuigd dat we anders moeten gaan werken. En dan bedoel ik iedereen in ons bedrijf, maar eigenlijk ook andere bedrijven. Meer en echt automatiseren: dat betekent 'tot het gaatje' durven gaan om een bedrijf echt anders aan te sturen. Het andere is dat je ook gaat inzien dat bedrijven niet alleen een economische functie hebben. Een bedrijf staat niet alleen in dienst van de

aandeelhouder. Als bedrijf heb je een belangrijke maatschappelijke functie. Je creëert werkgelegenheid, je creëert klanten die met je producten bezig zijn. Als je die functie goed invult, gaat het invullen van de economische functie vanzelf. Voorbeeldje: wij hebben hier als bedrijf een enorme verbinding met de maatschappij. We hebben een budget voor allerlei plaatselijke doelen, overal zitten we in. Het gekke is dat wij daardoor in Leusden het meest gewaardeerde bedrijf zijn geworden. In de periode dat bedrijven heel schaars aan mensen konden komen, konden wij wel aan mensen komen. Als iemand hier in Leusden wat zoekt, zeggen ze: joh, je moet eens bij AFAS gaan kijken. Dat heeft ons heel veel gebracht. Die maatschappelijke verbinding, we hebben het er niet om gedaan, maar het gebeurde gewoon. En daar waren we zelf verbaasd over.

We zijn heel dicht op die samenleving gekomen. Heel veel industrieterreinen staan vol met bedrijven die anoniem zijn voor de bevolking. Maar wij zijn uit die anonimiteit getreden en dat heeft ons heel veel gebracht. We zijn een bedrijf geworden dat midden in die maatschappij staat.'

Als bedrijf heb je een belangrijke
maatschappelijke functie

Winst is geen doel op zich

'Het tweede is dat wij vinden dat een bedrijf niet het winst maken als doel moet hebben. Dat is een verkeerd doel. Winst is het gevolg van iets anders, het rapportcijfer dat je krijgt voor alles wat je doet. Als je een bedrijf hebt dat maatschappelijk betrokken is, als je vorm kunt geven aan klanttevredenheid, als je vorm kunt geven aan medewerkers die betrokken zijn bij dat bedrijf, dan ontstaat die winst automatisch.

Winst komt vanzelf als je tevreden klanten hebt en medewerkers die graag voor je willen werken. En als je als bedrijf in een maatschappij functioneert die ook heel graag wil dat jij daar bent. Dus het een is het gevolg van het ander. Wij hebben natuurlijk ook een winstdoel. Alleen we beseffen heel erg goed dat als onze klanten niet tevreden zijn, het gevaarlijk wordt. Wij meten voortdurend de klanttevredenheid binnen de processen en publiceren constant de uitkomst, de cijfers, op grote monitoren. Daar zag ik een 7,8 staan. Dat is de score van iemand die een x aantal incidenten en vragen heeft afgehandeld. Hij zat te laag: de klanttevredenheid moet hoger zijn. Daar richten wij ons ook op als we het hebben over innovatie. Innoveren betekent investeren zonder dat je vooraf weet of je er resultaat uit gaat halen. Als het goed gaat werk je daarmee aan het resultaat van de toekomst. Innoveren heeft nooit kortetermijngevolgen, het kost gewoon veel geld. Op termijn ga ik resultaten pakken. Als ik niet innoveer, haal ik mijn resultaat verder omhoog. Maar het gevolg is dat ik op termijn mijn resultaat en de continuïteit naar beneden trek. Dat is het vervelende van onze economie: we zijn zo gefocust op kortetermijnresultaten, dat we, als we niet oppassen, op langere termijn in de problemen komen.'

Winst komt vanzelf als je tevreden klanten hebt en
medewerkers die graag voor je willen werken

Lange termijn

'Nog even een voorbeeld: we hebben in ons land een aantal maatregelen genomen om het begrotingstekort terug te dringen. Als we dat nu niet doen, dan denk ik dat er weinig aan de hand is. Maar over tien jaar is er wel wat aan de hand. Onze kinderen gaan de rekening ervan betalen. Dat geldt ook in het bedrijfs-

leven. Wij moeten nu de producten van de toekomst bouwen. Daar hebben we wel drie à vier jaar voor nodig. Daar investeren wij heel veel geld in. Voor de toekomst betekent dit concurrentiekracht, groei en continuïteit. Dus resultaat als doel op zich, is geen doel. Het gaat om het wezenlijke resultaat over een reeks van jaren.'

Wij moeten nu de producten van de toekomst bouwen

Ik durf het bijna niet te vragen, want sommige mensen krijgen al jeuk bij het horen van het woord 'duurzaam'. Dat is zo'n containerbegrip geworden. Wat doe je met die term?

'Heel veel! Duurzaamheid gaat in ons bedrijf om vier dingen: milieu, maatschappij, medewerkers en relaties. Als we praten over de producten die we maken en die we hier in het pand hebben staan, dan willen wij producten die op een verantwoorde manier gebouwd zijn, maar die ook in de combinatie het meest verantwoord zijn. We kijken naar energieverbruik en naar hergebruik. Een mooi voorbeeld is dat wij ons hele ICT-park hebben vervangen door machines die minder energie gebruiken, maar we hebben ook de hele koeling van het systeem veranderd. Verder vinden wij dat het papiergebruik zoveel mogelijk beperkt moet worden. Papier is een 'scheldwoord' geworden bij AFAS. Dus maken wij producten waarbij dat kan. Er zijn zo veel mogelijkheden om naar die digitale economie toe te gaan. Dan bespaar je papier, maar voor bedrijven is de besparing nog vele malen groter, want als je dat papier niet meer hebt, kun je efficiënter werken. De processen worden korter en beter beheersbaar.'

Leusden is trots

‘Ik zeg altijd: wie niet kan delen, kan ook niet vermenigvuldigen. Dat vind je in heel veel dingen terug. Mijn mening is dat de vakarbeider in onze economie heel erg wordt ondergewaardeerd, terwijl ik vind dat als het goed gaat met het bedrijf, het met de medewerkers ook goed moet gaan. Ongeacht geloof, cultuur of wat dan ook moeten mensen hier een plek kunnen vinden. Wij hebben hier gelukkig ook moslims werken, daar kan ik geweldig mee overweg. We hebben ook mensen in dienst die in de maatschappij wat minder goed meekomen. Daar hebben wij plekken voor en we ondersteunen hen extra. Daar willen we ruimte voor bieden. Nu gaat het om 5 procent van het personeel, maar we willen naar 7 procent.

Verder willen we in Leusden een bedrijf zijn waar de Leusdenaren een gevoel bij hebben van: “Jongens, daar zijn we trots op.” En we willen een deel van onze winst teruggeven aan de maatschappij door 4 procent van onze winst te besteden aan een of twee goede doelen. Dat gaat dan dit jaar over een miljoen euro. Zo financieren we het werk van het Liliane Fonds in Congo en een aantal irrigatieprojecten van Stichting De Brug in Cambodja. Ik zou je ermee naartoe moeten nemen, Arie, dat is iets wat me zo veel gebracht heeft ... Maar goed, dat gaat nu te ver.’

Betty van de schoonmaak

‘En 10 procent van de winst gaat naar de medewerkers toe, als winstdeling. We hebben een waarderingssysteem, medewerkers kunnen een A, B of C krijgen. Bij de winstdeling telt het belang van de functie en de waardering. Dus als iemand met een hoge functie een C heeft gehaald, nou, dan gaat hij echt met een leuk bedrag naar huis. Hebben we geen winst, dan is het er ook niet.

Als iemand een A heeft, betekent dat eigenlijk voor ons: het gaat niet goed met je. Daar werken we dan twee jaar heel hard aan en als het dan niet is verbeterd, is het wel over. Daar zijn we ook heel duidelijk in. Maar dat komt bijna nooit voor. Dat is het gekke juist. En iedereen deelt mee, ook Betty van de schoonmaak. Maar ze deelt ook mee in de informatie. We hebben intranet en iedereen kan zien hoe het met de winst en de omzet gesteld is. Dat wordt allemaal gedeeld.

We hebben een ziekteverzuim van 1,4 procent en dat is heel laag. Onderling is er veel betrokkenheid. We hebben hier nu een jongen die ernstig ziek is, en daar wordt echt naar omgekeken. En het gekke is, je zou zeggen: het kost zo veel geld, maar het heeft ons juist heel veel geld opgebracht. Want als je in ons jaarverslag kijkt, kun je lezen dat wij de hoogste arbeidsproductiviteit van de branche hebben.'

Maar wacht even, Piet, als je zoveel winst maakt, dan kun je toch ook wel 8 procent weggeven aan goede doelen?

'Zou kunnen, maar je moet niet vergeten dat wij dit ook weer aan onze kinderen meegeven. AFAS is van twee families en wat die families privé doen is ook veel. Als het gaat om goede doelen, maar ook om werk in de kerk of in de maatschappij. Zo voeden we ze op en dat noem ik ook vermenigvuldiging.'

Het feit dat je goed bent voor de armen en
voor de zwakken in de samenleving,
dat is een basis in de schepping

Voetbal op zondag

‘Wij denken als christenen vaak dat wij iets hebben, we hebben het geloof. Maar ik denk dat onze levenshouding heel belangrijk is. God heeft een aantal waarden in de schepping gelegd en die waarden zijn universeel. Houden van je naaste, dat is niet iets wat alleen voor christenen is, dat geldt voor de hele wereld. Als je die levenshouding hebt gaan er plotseling deuren voor je open. Het feit dat je goed bent voor de armen en voor de zwakken in de samenleving, dat is een basis in de schepping. Als dat gebeurt, dan zie je op een gegeven ogenblik dat de wereld verandert. Goed zijn voor je medewerkers, daar staat de Bijbel ook vol van. Dat wil niet zeggen dat wij hier een soft bedrijf zijn. Het gaat om verbonden zijn met mensen, met de maatschappij.

Kijk, ik ben christen, maar AFAS is geen christelijk bedrijf

En ja, toen hadden we hier een dilemma: gaan we AZ sponsoren of niet? Daar is heel wat over gesproken, ook in de kerk. Ik heb heel simpel gezegd: ik wil niet mijn normen en waarden opleggen aan mijn mensen. Ik heb te maken met een bedrijf waar allemaal typen mensen werken en ik heb te maken met directieleden, die daar ook verschillend in staan. Ik heb wel gezegd: ik zal er op zondag nooit komen. Dat weten ze. In dit bedrijf worden mensen ook nooit gedwongen om op zondag te werken, of waar dan ook aan mee te doen. Dat wordt breed gerespecteerd.’

Levenshouding

‘Kijk, ik ben christen, maar AFAS is geen christelijk bedrijf. Twintig procent hier is christen, maar ik kan toch niet mijn mening, mijn wil opleggen aan het hele personeel? Het enige wat ik kan doen is door mijn levenshouding, door mijn manier van werken

mijn christen-zijn uitdragen. Christen-zijn is geen hokje, het is een houding. Wat ik absoluut niet wil, is dat mensen zich afzetten tegen andere mensen. We moeten zorgen dat we zelf authentiek zijn, ook in ons christen-zijn.'

Als je dan naar de ChristenUnie kijkt, hè. Wij vinden duurzame economie ook belangrijk. Daar zetten we ons voor in. We gaan nu een spannende verkiezingsstrijd in, en die zal heel bepalend zijn voor hoe het nu met Nederland verder gaat. Wat is jouw visie dan?

'Nou, neem bijvoorbeeld schone energie. Stel je voor dat wij in Nederland naar schone energie toegaan. Dan betekent dat, dat er veel minder geld naar olieleveranciers toegaat. Dan ga je een keten aanpakken, want die olieleveranciers besteden hun geld aan heel veel verkeerde dingen. Dat geldt voor heel veel zaken. Wij hebben bijvoorbeeld laatst een van onze panden hier aan de overkant gesloopt. Dat pand is voor 90 procent hergebruikt. Wij dachten dat het slopen van het pand heel duur was, er zat veel beton in, er zaten heel veel kabels in. Maar al die materialen zijn hergebruikt, en van de waarde van het hergebruik kon het pand gesloopt worden, moet je je even voorstellen.'

Een miljoen kilometer

'Als je het bijvoorbeeld hebt over groene stroom, dan zegt men: kijk nou eens even, dat kost veel meer dan de stroom die wij kunnen opwekken uit olie. Dat klopt, maar je moet je goed realiseren: het ene doen wij binnen onze eigen economie en het andere gaan wij in het Midden-Oosten halen. Dat kapitaal wordt verplaatst en dat moeten we niet willen. Maar ik vind dat we nog veel meer moeten investeren in het milieu. Ook al zie je pas over tien jaar rendement. Als wij in staat zijn om op een gegeven mo-

ment qua energievoorziening onafhankelijk te worden, is dat op termijn ontzettend waardevol. Je moet in ketens leren denken, dat is het.

Nog een voorbeeldje: wij wilden dat mensen minder gingen rijden, minder in de auto zitten of in de trein. Toen hebben we een aantal dingen uitgedacht: meer spreiding van mensen door het land, maar we hebben ook software gemaakt waardoor mensen vanuit huis de klant konden bedienen. Nou, we bespaarden een miljoen kilometer. Moet je nagaan, een miljoen kilometer, dat is waar je dan over praat! En dat betekende a) veel minder kosten, en b) die medewerker kon lekkerder werken, want hij was het reizen ook zat. En weet je wat ik dan krijg? Ik krijg een lager ziekteverzuim, de medewerker wordt effectiever. Allemaal dingen die zich vertalen in winst. Dat is bij ons gewoon gebeurd. Alleen we hebben het niet gedaan om winst te maken, het is in feite de intrinsieke uitkomst van dat wat we gedaan hebben. Een bedrijf is geen *moneymaker* voor individuele mensen. Ik ben wel een rijke Nederlander geworden, maar dat is nooit mijn doel geweest, het interesseert me ook helemaal niets.'

Dus eigenlijk zeg je ook tegen de politiek: kijk naar de langere termijn als het om duurzame economie gaat.

'Ik denk dat het belangrijk is dat je als ChristenUnie een positieve toekomst kunt laten zien. Een toekomst van kansen en mogelijkheden. En daarin moet je niet de korte termijn centraal stellen: volgend jaar 0,4 procent meer of minder. Nee, het gaat erom dat we de langere termijn bezien. En als we die langere termijn bezien, dan is duurzaamheid daar een kerndoel in. Het gaat erom dat wij naar die lange ketens kijken. Dan doet het misschien op

de korte termijn pijn, maar op de langere termijn ontstaan er mogelijkheden voor onze kinderen en onze kleinkinderen. We denken maar op één punt na over de lange termijn in Nederland. En dat is met betrekking tot de pensioenen. Nu zou het 105 procent zijn, dan is het wat minder en dan vergaat de wereld ... Pure lariekoek.'

Liever waarden dan geld

'We denken altijd: economie is de basis. En natuurlijk is economie belangrijk, het is belangrijk dat je geld verdient, maar het is nog belangrijker dat we echte waarden creëren. Goed zijn voor mensen en voor de schepping. Snap je? Op de korte termijn kost dat geld. Maar op de lange termijn is het je toekomst. En dat is ook wat God, in mijn beleving, in de schepping heeft gelegd. Ik hoop dat er veel meer bedrijven zullen zijn, die zeggen: weet je wat, wij gaan ook een stuk van ons rendement weggeven. Moet je eens kijken wat er dan in de wereld kan gebeuren.'

Goed zijn voor mensen en voor de schepping;
op de korte termijn kost dat geld,
maar op de lange termijn is het je toekomst

Als ik het gebouw uitloop bedenk ik me dat ik de vanzelfsprekendheid nog het mooiste vind. Dat Piet Mars niet zo krampachtig met zoiets als duurzaamheid omgaat omdat hij het heel normaal vindt. Die koeling van apparatuur en de afwezigheid van papier in het hele gebouw. Dat bespaart hem veel geld, maar daar is het hem helemaal niet om te doen.

Het inspireert me dat duurzaamheid bij Piet Mars ook betekent dat je op een zorgvuldige manier met je personeel omgaat. Als ze in de

problemen komen, ziek worden, wat dan ook, is er aandacht en zorg voor ze. Die warmte in het bedrijf vind ik echt wel bijzonder. En een bepaald percentage aan goede doelen geven, dat komt volgens mij echt uit een warm hart. Dat zijn in de loop van de jaren dus ook enorme bedragen geworden, want ze houden gewoon vast aan dat percentage. Het gaat er wel om dat de overheid ruimte geeft aan ondernemers als Piet Mars om dat soort keuzes te kunnen maken.

Bij AFAS worden (voor Piet bijbelse) principes toegepast omdat ze goed zijn voor iedereen. Er wordt samengewerkt met mensen die vanuit andere principes hetzelfde willen. Piet Mars is daar vanuit zijn hart mee bezig, met zijn zoon die ook in het bedrijf zit. Zo blijkt maar weer: op allerlei plekken zijn christenen aanwezig en als het goed is maakt dat ook verschil. Ik bedoel, je wordt ergens neergezet, daar ben ik van overtuigd. En op de plek waar je terechtkomt, voor de een is dat het zakenleven, voor de ander is dat de politiek, voor weer een ander is dat het onderwijs, kun je er dan vol, vanuit je overtuiging, voor gaan. Dat bedoel ik met verantwoordelijkheid nemen. En op een vanzelfsprekende manier christen-zijn. Laten zien wat het betekent dat je Jezus volgt, en wat dat voor gevolgen heeft voor de samenleving, voor jou persoonlijk. Daar gaat iets vanuit volgens mij. Dat is zoutend zout, dat zit 'm vaak in heel kleine dingen.

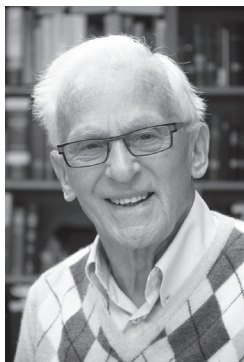

4.3

Geloofs- en gewetensvrijheid

'Blijf alsjeblieft naïef, Arie!'

– Anne van der Bijl, oprichter Open Doors

In veel landen is Anne van der Bijl bekend onder de naam Brother Andrew. In de hoogtijdagen van de Koude Oorlog begon hij in zijn eentje met het smokkelen van bijbels naar communistische landen. Dat resulteerde in de oprichting van Open Doors in 1955. Deze organisatie steunt wereldwijd christenen die om hun geloof worden vervolgd en verdrukt. Met lectuur, training en praktische hulp wordt de Vervolgde Kerk bemoedigd. Meer informatie is te vinden op www.opendoors.nl.

Anne is een graag geziene gast bij vele kerkleiders in de Arabische wereld en tijdens die reizen bezoekt hij ook leiders van Hamas, Hezbollah en Taliban. Onderwerp van die gesprekken is altijd Gods liefde voor mensen en het reddende werk van Jezus Christus.

Het is een heel bijzondere ervaring om Anne van der Bijl te ontmoeten op een mooie voorjaarsochtend. In zijn tuinhuis gaat hij nog altijd onvermoeibaar door met zijn werk voor Open Doors. Van zeven uur 's ochtends tot tien uur 's avonds. Wat een energie heeft deze man! Omringd door talloze boeken en bijbels, in een gezellige studeerkamer vol voorwerpen uit allerlei landen doet hij zijn verhaal. Een enkele keer onderbreek ik hem, maar meestal niet. Anne van der Bijl (84!) heeft echt een boodschap voor mij persoonlijk en voor mij als politicus die zich erg graag in Den Haag sterk wil maken voor geloofs- en gewetensvrijheid. Anne vertelt dat hij vlak voor de val van het IJzeren Gordijn een belangrijk inzicht kreeg dat een ommekeer bracht in zijn denken:

‘Tijdens de mensenrechtenconferentie in Burgh-Haamstede in 1988 mocht ik veel “hoge pieten” ontmoeten. Jimmy Carter en zijn vrouw waren er en zijn adviseur voor het Midden-Oosten. Uit Engeland waren er hotemetoten, Giscard d’Estaing en zijn vrouw waren erbij, maar ook het hoofd van de KGB, uit Moskou, en de hoofdadviseur van Gorbatsjov. Ik zat in het comité, dus ik mocht te allen tijde het recht nemen om een speech te houden. Daar heb ik het lef gehad om openlijk een miljoen bijbels aan te bieden aan de Russische kerk. Let wel, dat was voordat het IJzeren Gordijn naar beneden kwam, hè! Want ik dacht: in deze setting kunnen ze daar nooit nee tegen zeggen. Het initiatief voor deze conferentie was van hen uitgegaan. De eerste echte mensenrechtenconferentie op dat niveau. En ik denk dat ze een fout gemaakt hebben: ze vroegen of Open Doors het wilde organiseren. Dat hebben we met grote blijdschap gedaan.’

Kremlin

‘Op die conferentie had ik een gesprek met de adviseur van Gor-

batsjov. Hij werd gerekend tot de tien machtigste mannen van de Sovjet-Unie. Ik sprak met deze man niet over politiek, want politiek vind ik maar een raar spelletje. Maar ik had het over de Heer, eenzijdig als ik was natuurlijk. Maar hij werd ineens heel ernstig. Hij zei: “Anne, als we eens terug konden gaan naar de eenvoud van het geloof zoals we dat gehoord hebben van Mozes en Jezus.” En dat werd een soort keerpunt in mijn denken. Ik dacht: hé, daar praten ze over in het Kremlin! Ze hebben het natuurlijk over mensenrechten, over revolutie, over vervolging, maar uiteindelijk zoeken ze de realiteit van het geloof! Ze waren na de revolutie wel overspoeld door de religieuze filosofie van de orthodoxe kerk, maar daar zat voor hen geen realiteit in. Die woorden schoten er bij mij in, het is alsof ik ze nog hoor. Die nacht heb ik veel gebeden, en de volgende ochtend heb ik gezegd: ik wil een speech houden. Toen heb ik verteld waarom wij bijbels smokkelen naar Rusland. Ik was erg open. Wat ik daar zei moesten ze ook niet allemaal weten bij Open Doors natuurlijk, maar ik zei: “Wij gaan door met bijbels smokkelen naar de Sovjet-Unie tot de Bijbel in elke kerk, elke winkel, elke school vrij beschikbaar is. En als dat niet gebeurt, dan blijven wij bijbels smokkelen naar de Sovjet-Unie.”

Ik dacht: Lenin kan geen kwaad doen. Als de Bijbel er al ligt, laat Lenin dan maar komen!

Na die speech liepen we terug naar de koffiëcorner, en naast mij liep een meneer die zei: “*Andrew, I like you, but I don’t like your speech.*” Het was de minister van buitenlandse zaken van Polen. Ik zei: “Je wordt ook niet verondersteld mijn speech leuk te vinden, maar wat kan ik voor je doen?” Hij zei: “Als ik nou in jullie regeringsgebouwen kom en ik zie daar op elk bureau een

bijbel liggen, wil jij mij dan toestemming geven om daar een beeld van Lenin naast te zetten?” Ik zei: “Natuurlijk man!” Want ik dacht: Lenin kan geen kwaad doen. Als de Bijbel er al ligt, laat Lenin dan maar komen! Hij was zo verrast! Hij pakte mijn hand en zei: “Dan zijn we echt vrienden.” En we zijn vrienden geworden, openlijk ook.’

Vijandbeeld

‘Maar dat was in mijn denken een omslag en ik bedoel dit: de hele issue van godsdienstvrijheid en vervolging bekijken wij veel te politiek. Terwijl het toch in wezen draait om die ene vraag die bij iedereen leeft, ook in Moskou: kunnen we terug, kunnen we een weg vinden naar de eenvoud van het geloof, zoals we dat gehoord hebben van Mozes en Jezus? Alleen dat kan je eigen leven veranderen, je gezin, je structuur, je politiek. Welk gebied je ook neemt, het moet allemaal onder controle komen van die Ene die groter is dan een politieke partij, dan een militaire machtsverhouding. En dat wist ik natuurlijk al wel, maar door die ontmoeting met Gorbatsjovs adviseur zette het zich ineens in mij vast. Het heeft mij erg geholpen om later met grote vrijmoedigheid contact te leggen met alle denkbare terroristen. Zij zijn allemaal mijn vrienden geworden. Ik ga er op de koffie, ik bid met ze.

Dat vijandbeeld, daar zijn we denk ik onbewust allemaal slachtoffer van. En daarom hebben we er helemaal geen moeite mee om ons leger naar Afghanistan te sturen, waar 40.000 moskeeën zijn, en geen één kerk. En dat regime gaan wij verdedigen met de levens van onze jonge mannen. Als je nadenkt waar het echt over gaat, dan worden die politieke beslissingen teruggebracht tot de juiste propertes.’

Islamic Jihad

‘Laatst was ik bij de leider van de Islamic Jihad. Ik vertelde hem dat er wereldwijd zoveel moslims tot geloof in Jezus komen omdat ze een openbaring van Hem krijgen, een visioen of een droom. En hij keek zo verlangend! Ik zei: “Weet je wat, ik ga met je bidden.” Toen heb ik een heel lang gebed gebeden, met mijn hand op zijn handen, dat de Here Jezus zich zal openbaren aan deze man die er zo naar hunkert. Een heleboel evangelie stopte ik erin, want als je aan het bidden bent, kun je dingen zeggen die je in een preek niet kunt zeggen. Toen zei ik: “Amen!” “Amen!” zei hij. Ik denk: die man wil wel, maar als de hele wereld beweert: wij zijn jullie vijanden, want jullie zijn onze vijanden, dan wordt dat vijanddenken aangekweekt, en dan komen we nooit tot een oplossing. En we hebben het over een oplossing. We moeten naast hen gaan staan in hun zoeken naar: Ik ben de Weg, de Waarheid en het Leven.’

Als de hele wereld beweert: wij zijn jullie vijanden,
want jullie zijn onze vijanden,
dan komen we nooit tot een oplossing

Dit is precies waar ik mee worstel. Want ik heb dat zelfs letterlijk in de Kamer zo gezegd: dat je niet vanuit angst, maar vanuit liefde met mensen moet omgaan. Dat zei ik in een confrontatie met Geert Wilders, die in Nederland één miljoen mensen in één beweging aan de kant zette. Maar vanwege die speech werd ik ook vanuit christelijk Nederland door bepaalde mensen voor naïef verklaard!

‘Nou, blijf alsjeblieft naïef! Want vanuit je vijanddenken kun je nooit het voorwerp van je vijanddenken met de blijde boodschap bereiken. In principe kun je nooit het evangelie met je vijand de-

len, alleen met je vriend. Arie, ik hoop dat je allereerst christen bent, en dan pas politicus. Het evangelie kun je niet delen met je vijand, want dan is er een muur in je denken. Dat verhindert je om de ander lief te hebben, het verhindert je om naar hem te luisteren, want jullie zijn vijanden. En zo ontstaan leugens en verkeerde voorstellingen. Dan valt Amerika Irak binnen, terwijl er helemaal geen massavernietigingswapens zijn. Dat heeft Colin Powell openlijk toegegeven. Waarom kunnen wij iemand niet eerst als vriend tegemoet treden? En dan hoeft je geen verwaterde sentimentele liefde voor hem te hebben, maar respect. Dan kun je de blijde boodschap delen. Jezus was een vriend van tollenaars en zondaren, en waarom mag ik dat dan niet zijn?’

Arie, ik hoop dat je allereerst christen bent,
en dan pas politicus

Je hebt helemaal gelijk, maar tegen mij wordt dan gezegd: ‘Alles leuk en aardig, maar kijk eens wat er gebeurt in landen waar de islam de heersende godsdienst is, hoe daar de christenen vervolgd worden. In die landen zie je ten diepste waar de islam toe leidt, en daarom moeten wij hun in Nederland geen centimeter, geen millimeter ruimte geven, want anders lopen we het risico dat hier hetzelfde gaat gebeuren.’

‘Hoor ik nou Wilders, of wat hoor ik? Eigenlijk zouden wij de moslims vergeving moeten vragen voor het feit dat wij ze niet bereikt hebben met het evangelie. De enige manier waarop christenen moslims tegemoet treden is met wapens. En daarmee verspelen wij het morele recht om hun nog te vertellen dat God liefde is.’

Pak op ons donder

'En dat past niet in ons denken van: zij hebben hun militaire en hun politieke blok en wij hebben de NATO en zo. Pfff. We lopen daarmee op een keer vast. En nou zeg ik niet dat de ChristenUnie een pacifistische partij moet worden. Ik ben zeker geen pacifist. Maar ik ben ook geen militarist, er zijn wel tussenwegen. Ik heb het een keer zo gezegd op een conferentie in een moslimland: "We zijn niet gekomen om jullie te vertellen dat God jullie liefheeft en dat er een hemel is, en al die andere dingen. Als ik kon spreken voor de hele kerk, wereldwijd, dan zou ik nu, voor die kerk, vergeving vragen. Maar ik kan het alleen voor mezelf. Wij hebben de moslims niet bereikt en uitgenodigd te komen tot het heil in Jezus Christus." Dat zei ik daar gewoon. We hadden net een stuk of drie, vier christensprekers gehad, zo knap, ik snapte geen bal van wat ze allemaal zeiden. De eerste die na afloop naar me toekwam, was een moslim. Hij kwam me bedanken dat ik uit mijn hart gesproken had. De tweede was een heel beroemde bisschop. Hij zei: "Anne, ja, dat is het, dat is het. Het persoonlijk getuigen." Maar ik zei: "Waarom doen jullie dat dan niet?" Waarom zijn we zo bang om natte voeten te krijgen, of een pak op ons donder? Wanneer worden wij nou eens radicaal, wanneer willen we nou echt een vriend zijn van zondaars en tollenaars?"

Waarom zijn we zo bang om natte voeten te krijgen,
of een pak op ons donder?

Ik ga wel in zijn plaats

'Alles moet ondergeschikt zijn aan het grote doel, zonder dat je daardoor een watje wordt, want je mag wel degelijk je vuist laten zien. Toen ik voor de eerste keer naar de leider van de Hezbollah ging... Ik geloof altijd in gelijk naar de leider gaan. En dan zeggen

ze weleens: ja, dat kun jij doen want jij bent beroemd, maar dat is flauwekul, want ik deed het altijd al. Alles wat ik gedaan heb, kan iedereen doen. Helemaal niks bijzonders wat ik gedaan heb. Je moet het alleen maar doen. Maar in de tijd van de gijzelingsacties in Libanon was ik dus bij de Hezbollah. En ik zei tegen hem: "Ik weet niet wat de Koran zegt over gijzelaars nemen, maar ik weet wel wat de Bijbel zegt: God is ertegen en daarom moet je ze loslaten." Hij keek alsof hij het in Keulen hoorde donderen, en hij was helemaal niet van plan om op mijn voorstel in te gaan. Dus toen heb ik er eentje genoemd en ik heb gezegd: "Ik wil in elk geval dat je Terry Waite loslaat, want dat is een christen, dus dat is een broer van mij in het geloof. Hij heeft nou vier jaar hier in het donker in dat keldertje gezeten, weg van zijn familie, zijn vrouw en kinderen. Ik neem zijn plaats over. Ik ben gekomen om hier te blijven, en ik hoef niet terug." Hij keek me aan met grote ogen en zei: "Anne, hoe kun je dat nou zeggen?" Ik zei: "Dat is wat Jezus deed. Hij stierf voor ons, om ons te laten gaan. En nou moet je die man laten gaan." Dat deed hij helemaal niet, maar we werden wel vrienden die dag. En daarna heb ik alles van hem gedaan gekregen. Tot het front aan toe, waar we bijbels verspreid hebben in Zuid-Libanon, onder Hezbollah-soldaten.'

Alle christenen in Nederland hebben dezelfde Bijbel, maar over de omgang met de islam wordt zo verschillend gedacht. De samenvatting van de Wet is zo duidelijk: liefde voor God en je naaste. En daar staat niet bij: alleen die naaste die precies zo gelooft als jij. Maar ik heb in mijn achterban hierover zulke discussies gehad, dat ik er gewoon naar van werd. En bij de vorige verkiezingen hebben veel christenen op de PVV gestemd, puur vanwege dit onderwerp. Dat snap ik niet!

‘Daar begrijp je geen bal van. Waar zijn ze dan bang voor, als het gaat om de islam? In Nederland wordt niemand vervolgd. Op zijn hoogst heb je een klein beetje oppositie. En dat moet je verwelkomen, want dat geeft jou een kans om duidelijk te maken, waar je echt staat. Dan mag je niet zeggen: oei, ik word vervolgd, want wij kennen dat hele begrip van vervolging niet. En als je niet weet wat oppositie in jouw leven is, omdat je Jezus volgt, dan denk ik dat je nog niet eens Jezus aan het volgen bent.’

Als je niet weet wat oppositie in jouw leven is,
omdat je Jezus volgt, dan denk ik dat je nog niet eens
Jezus aan het volgen bent

Ik vertel Anne dat er ongeveer één miljoen moslims in Nederland zijn en dat ik weleens denk dat God daar een bedoeling mee zou kunnen hebben. We moeten ons er natuurlijk wel van bewust zijn dat er in naam van de islam hele erge dingen kunnen gebeuren, ook hier. Dus moeten we in Nederland ook wel onze rechtsstaat beschermen. Als mensen bijvoorbeeld geweld gaan gebruiken, moet er natuurlijk gewoon worden opgetreden.

‘En laten we het verleden niet uitvlakken,’ vult Anne aan, ‘want, jandoppie, wat de moslims nu doen, ik denk dat de christenen dat enkele eeuwen geleden deden. Met zeker zoveel wreedheid. En die hadden beter kunnen weten, want ze hadden de Bijbel. En daarom is Open Doers primair een bijbelzending, omdat er bijbels nodig zijn. Overal.’

Ik was net Abraham

‘De allereerste keer dat ik de grens over ging achter het IJzeren Gordijn was met de trein van Amsterdam naar Warschau. Ik

had het tegen niemand gezegd, ook niet op de bijbelschool die ik net had afgerond, want ik wist dat ze me zouden ontmoedigen. Dat deden ze namelijk altijd. Ik zat altijd bij de criminelen in de achterbuurten om met hen in gesprek te zijn over het evangelie. En op de trein van Rostock naar Warschau werd ik al bedreigd door de communisten dat ze me van de rijdende trein af zouden gooien. Ik had m'n koffer vol met van die bijbelse traktaten. En evangelietjes. Dat was het enige wat ik bij me had, ik had alles volgestouwd. Ik kende niemand, had haast geen cent op zak, sprak geen woord Pools, ik was net als Abraham, niet wetende waar ik heen ging. Ik kwam aan op dat station en wist nog niet wat ik moest doen. In de bus van het station naar een of ander hotel ben ik opgestaan en heb ik gevraagd: "Weet iemand van jullie hier het adres van een christen?" Voordat we aankwamen had ik twee adressen. Van de methodistendominee en van het Bijbelgenootschap. Precies wat ik wilde hebben. Dus ik heb mijn koffer gedropt in dat hotel en ben gelijk de stad ingegaan.

In de bus ben ik opgestaan en heb ik gevraagd:
"Weet iemand van jullie hier het adres van een christen?"

En zo begon dat hele avontuur met de communistische jongeren, met het Bijbelgenootschap en met de soldaten van het Rode Leger. En daar hoorde ik voor het eerst de verhalen van smokkelaars. Let wel, dat waren niet-gelovige smokkelaars, die bij het Bijbelgenootschap kwamen om twintig bijbels te kopen. Die smokkelden ze over de grens naar Rusland, om ze daar op de zwarte markt te verkopen. En voor dat geld kochten ze een splinternieuwe motorfiets en die smokkelden ze terug naar Polen, en zo werden ze stinkend rijk. Ik dacht: wacht effe, die ongelovige mensen zien er wat in, financieel. En wij doen niks, want we

weten niks. Zo ontving ik een visie voor smokkelen. Ik was toen vijftienvintig, die reis was in juli en in oktober was ik in Tsjecho-Slowakije, en daar heb ik het wat te bont gemaakt. Toen kwam ik meteen op de zwarte lijst, dat was het begin van het zwarte-lijsten-avontuur.'

Jij moet met me bidden

'Mensen proberen de grenzen te sluiten, maar ik zie het als een geestelijke strijd, niet als een politieke strijd. En dan heb ik steeds weer dat ene gesprek in mijn hoofd: als we eens terug konden gaan naar de eenvoud van het geloof, zoals we het gehoord hebben van Mozes en Jezus. Die Jezus wil ik introduceren, en dat doe ik niet alleen bij vriend en vijand, maar ook bijvoorbeeld bij een van de topmannen in Pakistan, die president wil worden. Hij zegt: "Anne, zodra ik het paleis binnenga als gekozen president, dan wil ik dat jij bij me komt om met me te bidden." Daar moeten we naartoe. Hij zegt niet dat hij christen wordt, hij zegt: dan moet jij bij me komen om te bidden. Zo moet het denk ik, dat alle moslims die ons leren kennen, ontdekken dat wij eerlijk zijn, open, dat wij respect hebben voor hen als persoon, dat we tot op zekere hoogte respect hebben voor hun religie. Of liever gezegd: voor hun geloof. Dat ze zoveel respect hebben voor hun heilig boek. Ik wou dat wij dat hadden als christenen: hun respect voor hun God en hun trouw in het gebed.'

Ik kan nog wel uren luisteren naar je verhalen, Anne, maar ik wil ook graag weten wat je de ChristenUnie mee wil geven in deze spannende verkiezingstijd. Zelf vind ik dat we de vrijheid die we hier hebben voor alle geloven, ook zouden moeten nastreven in landen waar christenen vervolgd worden.

Als je die compassie hebt, voor mensen,
dat proeven ze meteen

‘Het is goed dat je je inzet voor godsdienstvrijheid, maar je mag nooit mensen aanvallen vanwege het gebrek aan godsdienstvrijheid. Dan moeten wij eerst in hun huid kruipen, begrijpen wat hun uitgangspunt is, en dan vanuit de zekerheid van ons geloof in de opgestane Jezus, hun wereld bekijken. Als je die compassie hebt, voor mensen, dat proeven ze meteen. Dan kom je overal binnen.’

Kerk wordt moskee

‘Ik verlang erg naar veel meer christenen in de politiek. Als er meer overtuigde christenen in alle lagen van de maatschappij aanwezig zijn, dan betekent dat een zoutend zout op al die plekken. Er komen hier wel eens dominees, die mij onthutst vertellen dat “die moslims” weer een lege kerk hebben gekocht om daar een moskee van te maken. “Vind je dat niet vreselijk?” vragen ze dan. En dan zeg ik: “Nee, dat vind ik helemaal niet vreselijk. Weet je wat ik vreselijk vind? Dat die kerk leeg was.” Als wij zo hechten aan godsdienstvrijheid, dan mogen die moslims toch wel een lege kerk kopen?’

Ik verlang erg naar veel meer christenen in de politiek

Als wij terugkeren naar de Heer, dan komen de moslims niet eens hier. En als ze hier komen, worden ze bekeerd. Wij hebben zelf het antwoord in handen, niet omdat we politicus zijn, maar omdat we christen zijn. Als je dat laat doorwerken in je overtuiging, in je uitingen, in alles wat je doen mag, in de ChristenUnie, dan zal dat zijn uitwerking niet missen.’

Amen, Anne! Daar mag ik het mee doen ... Als christen en als politicus. Onze basis is hetzelfde. We willen mensen ruimte bieden in Nederland. En die ruimte die voor iedereen geldt, biedt ook mogelijkheden voor christenen om die ander te bereiken. De politiek is geen kerk, wij hoeven mensen niet te bekeren, maar we dragen wel een verantwoordelijkheid om te zorgen dat er ruimte is en blijft voor geloof en voor geweten in Nederland. Natuurlijk komen we ook op voor geloofsvrijheid in landen waar dat niet het geval is. Maar ik kan dat niet met overtuiging doen, als ik in Nederland zelf mensen rechten ga ontzeggen, rechten die gewoon grondwettelijk zo zijn vastgelegd.

Ik vind vooral de moed die Anne opbrengt erg inspirerend. Dat hij iedereen opzoekt en met iedereen praat. Iedereen als mens ziet. Niet afschrijven, niet van je af duwen, maar juist naar je toe halen. Erkennen dat er ook fouten zijn gemaakt. Tegenover moslims, Palestijnen, noem maar op. Door die openheid, die vrijmoedigheid heeft hij ontzettend veel harten veroverd. Geloven, durven, doen is voor hem geen theorie maar al bijna zestig jaar praktijk!

4.4

Jeugd, gezin en onderwijs

'Ouders moeten wat meer dingen durven verbieden'
– *Wietske Noordzij, coördinator Stichting Chris*

Wietske Noordzij voltooide in 2003 haar studie Ontwikkelingspsychologie. Zij was toen al actief in het kinder- en jeugdwerk in haar gemeente en in haar woonplaats. Sinds januari 2011 is Wietske eindverantwoordelijk voor het werk van Stichting Chris. Deze stichting is gelieerd aan concern De Hoop. Chris is er zowel voor kinderen en jongeren als voor opvoeders, kinder- en jeugdwerkers en professionals. Met haar telefoonlijn, chat en helpmail wil Chris een luisterend oor en een helpende hand bieden aan jonge mensen. Daarnaast biedt Chris diverse trainingen, voorlichtingen, coaching en preventieprogramma's op maat.

Op het enorme terrein van Stichting De Hoop in Dordrecht staat ook het kantoor van Stichting Chris. De cijfers zijn indrukwekkend: 1000 telefoontjes en 900 chatgesprekken per maand. Dat aantal is in een paar jaar tijd meer dan verdubbeld. Dat kan twee dingen betekenen: of het gaat slechter met kinderen en jongeren, of ze weten Stichting Chris beter te vinden. Waarschijnlijk is het allebei. Als oud-onderwijsman heb ik een groot zwak voor jongeren. Ze zijn geweldig, maar ook geweldig kwetsbaar. En ik ben ervan overtuigd dat de politiek zich voor hen in moet zetten waar dat maar kan. Wietske zal het met me eens zijn en ik ben benieuwd naar haar ideeën, ervaringen en verhalen.

'Ik ben opgegroeid in een D66-gezin en vlak voordat ik psychologie ging studeren ben ik tot geloof gekomen. Toen ik God leerde kennen kreeg ik antwoord op heel veel zingevingsvragen en zo begon ik aan mijn studie. Daar werd ik geconfronteerd met een heleboel leed, met alles wat er mis kan gaan en alle zorgen die er kunnen zijn, en dat heeft bepaald dat ik nu in dit werkveld sta. Want kinderen en jongeren hebben het zo hard nodig om te weten dat er een God bestaat, dat er een God is in dit leven. Dat er hoop is, dat er vrede is, dat er herstel kan zijn, dat er principes zijn die je heel erg kunnen helpen om een goed leven op te bouwen.

Met stip op 1 staan de gespreksonderwerpen
misbruik en mishandeling

Bij Stichting Chris voeren we 2.200 gesprekken per maand (via telefoon, chat en mail) en met stip op 1 staan de gespreksonderwerpen misbruik en mishandeling. Het zijn hele heftige gesprekken met jongeren die echt al langs de spoorlijn lopen. Die alles

achter zich al bijna verbrand hebben, en denken: ik ben al weg. Of die in zulke moeilijke situaties zitten, dat je denkt: tjonge, dat je nog belt, dat je nog bestaat! En dan mogen wij er zijn, dan mogen wij iets van Gods liefde laten zien.'

In puin

'Toen ik afgestudeerd was als ontwikkelingspsycholoog, dacht ik: ik vind dat ik er te weinig van weet om nu als behandelend psycholoog te kunnen starten. Ik was, samen met mijn man, actief geworden in het jeugdwerk in de kerk en ik wist: als psycholoog kan ik veel goeds doen, maar vooral in het traject vóór de behandeling. Dus voordat alles al in puin ligt. Ik dacht: zou ik daar, dus in de fase voordat het misgaat, niet veel meer iets voor jongeren kunnen betekenen? Ze daar helpen overeind te komen, voordat de hele boel in puin stort?

We hebben ook heel vaak jongeren bij ons in huis gehad. Een van hen is officieel een pleegzoon geworden. Dat heeft me erg bepaald bij het feit dat de levens van sommige jongeren zo vol moeilijkheden kunnen zitten als ze achttien, negentien zijn. Dan denk ik: als die ouders nou wat meer gesteund waren in hun opvoeding en in hun eigen leven, en als er wat meer aandacht was geweest vanuit hun omgeving, wat meer kennis bij de kinderwerkers, bij de mensen in hun straat, in de buurt. Als dat sociale netwerk nou wat steviger was geweest, dan hadden heel veel dingen niet zo heftig hoeven worden als ze nu zijn.

Onze pleegzoon is op zijn zestiende weggelopen en ergens in een kraakpand gaan zitten waar allerlei dingen gebeurden die hij op zijn leeftijd nog helemaal niet zou moeten meemaken. Zijn ouders konden geen contact meer met hem krijgen, maar wij wel.

Mijn man is niet bang uitgevallen en zei: "Ik ga er nu heen en ik wil hem spreken, want hij is zijn leven nu echt aan het verkna-
llen ..." Uiteindelijk is hij met ons meegegaan en bij ons komen
wonen. Hij was aan allerlei middelen verslaafd en had een verle-
den van diverse zorginstellingen, waar hij ook dingen had gezien
die echt niet konden ... Dat was best heftig, want wij waren toen
net getrouwd. Op zijn achttiende is hij op zichzelf gaan wonen en
nu heeft hij een vriendin. Het gaat echt goed met hem. Maar het
was voor ons een heftige tijd: we kregen ons tweede kind toen hij
er was. Nu denk ik: het was voor hem veel beter geweest als hij
veel eerder in een pleeggezin terecht had gekund.'

Ik ga er nu heen en ik wil hem spreken,
want hij is zijn leven nu echt aan het verkna-llen ...

*Als ChristenUnie maken wij ons in de politiek ook al heel lang
sterk voor gezinnen. Door ondersteuning te geven, jongeren
goed op te vangen, problemen vroeg te signaleren. Maar dan
zijn er mensen die zeggen: 'Ach jongens, jullie maken er zo'n
probleem van. Met de meeste gezinnen gaat het toch eigenlijk
best goed? Waarom moet je daar nou politiek zo veel aandacht
aan gaan geven? Dat is toch ook gewoon puur een kwestie van
keuzes maken in je privéleven? Daar hoeft de politiek zich hele-
maal niet mee te bemoeien, want het gaat eigenlijk best goed.'*

'Het ligt er maar aan wat je goed vindt. Ik heb weleens iemand
horen zeggen: "De meeste kinderen hebben thuis heus wel een
fles cola staan. Alleen de vraag is: is er ook nog iemand die de
cola voor ze wil inschenken?" Ik zie heel veel ouders worstelen
met een heleboel dingen. Ze praten daar moeilijk met anderen
over en ervaren een hele hoge drempel om daar hulp bij te zoe-

ken. Ze vinden het moeilijk om iemand om advies, gebed of ondersteuning te vragen. En ik zie ook dat heel veel kinderen en jongeren met dingen worstelen en niemand kennen bij wie ze terecht kunnen. Daar gaan zo veel dingen mis. Als ze nog een voldoende halen op school, ze blijven niet zitten en ze hoeven niet naar het speciaal onderwijs, gaat het dan goed?’

Er is cola in huis, maar is er ook nog iemand die de cola voor ze wil inschenken?

Misbruik en mishandeling

‘Met een heleboel kinderen en jongeren gaat het dus niet goed. Eén op de vijf meisjes is het slachtoffer van misbruik, en er worden jaarlijks 117.000 kinderen mishandeld. En dan kun je zeggen: “Er is een grotere groep bij wie dat niet gebeurt,” maar dat ontslaat ons niet van de plicht om voor die 117.000 en al die anderen iets te doen. Dus, ChristenUnie, ga vooral door met aandacht vragen voor deze problemen, want die zijn er gewoon.

Bij Stichting Chris gaan de meeste telefoontjes en gesprekken via chat en mail over misbruik en mishandeling. Soms bellen kinderen vaker dan één keer voordat ze uiteindelijk een stapje durven zetten richting eigen netwerk of huisarts of wie dan ook. Op nummer 2 staan de vragen over seksualiteit, zoals: “Ik ben te ver gegaan, wat moet ik nu?” En daarna komen de vragen over depressie en suïcide, dus jongeren die echt depressief of zelfs suïcidaal zijn. Op nummer 4 staan de vragen over het geloof, dat is echt met stip gestegen in 2011. Dan gaat het om vragen over de bovennatuurlijke wereld, over geesten oproepen en zo, maar ook om vragen als: “Ik heb vanochtend *Hour of Power* gekeken, hoe kan ik ook bij God horen?”

Terminaal ziek

‘Zo hebben we een tijdje een meisje gesproken van een jaar of dertien, via de chat. Haar moeder was terminaal ziek en daar had ze het heel moeilijk mee. Ze vroeg zich af of God wel luisterde naar de gebeden om genezing, want haar moeder werd maar niet beter. In de gesprekken met ons leerde ze haar moeder loslaten, dat was heel bijzonder. Later kregen we een mailtje van haar vader, die vertelde dat zijn dochter door de gesprekken met Chris eindelijk echt de knop heeft kunnen omzetten en op een gegeven moment kon zeggen: oké, ik laat mijn moeder nu los, ze mag nu gaan. Er was al een euthanasietraject ingezet, maar dit meisje heeft toen gezegd: “Ik wil graag bidden dat dat niet nodig is”, en toen is haar moeder een paar uur later op een normale manier overleden. Dat heeft de vader en dat meisje erg bevestigd in hun geloof en het heeft hen heel dicht bij elkaar gebracht. De vader zei: “Ik heb mijn dochter terug en nu kunnen we samen verder.”

“Ik heb mijn dochter terug
en nu kunnen we samen verder”

We krijgen ook telefoontjes van kinderen die zelf erg ziek zijn. Soms is dat niet eens een inhoudelijk gesprek, maar bellen ze gewoon 's avonds even en vragen: “Wil je een liedje voor me zingen of wil je met me bidden, zodat ik lekker kan gaan slapen?” Dat soort dingen. Tijdens de gesprekken stimuleren we heel erg dat kinderen in hun eigen netwerk gaan praten met iemand die ze vertrouwen. Iemand op school, of met een oma, een juf of maatschappelijk werker. Iemand uit de eigen omgeving kan veel meer betekenen, want die kent het gezin en de omstandigheden.’

Is het moeilijk voor kinderen om nu op te groeien? Als ik aan mijn

eigen jeugd denk en ik vergelijk dat met die van mijn kinderen, dan denk ik: man, al die keuzes die op hen afkomen, dat is een veelvoud van wat wij hadden te kiezen. Al die verschillende media, dat heeft heel veel invloed op hoe we leven. Maar die prikkels en die keuzes, je zou toch helemaal gek worden, als je nu jong was.

‘Zij weten niet beter, denk ik, maar het probleem is dat sommige dingen al op jonge leeftijd, heel realistisch, dichtbij komen. Ik sprak laatst ouders die vertelden dat hun dochter de bus niet meer in durft sinds dat busongeluk met die Belgische kinderen. Kinderen zien dat op het Jeugdjournaal. Er is onderzoek geweest naar hoeveel moorden en mishandelingen kinderen van twaalf al hebben gezien via internet en tv en dat is een exorbitant hoog aantal. Maar wat ik daar vooral zorgelijk aan vind, is dat wij als oudere generatie er op de een of andere manier maar moeilijk in slagen om ze daarop voor te bereiden, ze daar goed in te coachen. We hobbelen bijna voortdurend achter de feiten aan, heb ik de indruk. En ouders durven minder dan vroeger grenzen aan te geven en dingen te verbieden door te zeggen: “Deze grens ga je gewoon niet over, want dat is niet goed voor je.”

Ouders durven minder dan vroeger
grenzen aan te geven en dingen te verbieden

En nou de politiek ... Ik weet dat er mensen zijn die zeggen: ‘Graag wat meer afstand, het zijn onze eigen kinderen, het is ons eigen gezin, daar moet de politiek zich niet mee bemoeien, niet achter de voordeur.’ Weer anderen zeggen: ‘Ja wacht even, er gebeuren zo veel dingen. De politiek ontkomt er niet aan om toch kaders te stellen, de opvang te regelen, centra voor Jeugd en Gezin te starten, noem maar op.’ Met wie ben jij het eens?

'Ik denk dat het traject dat vooraf gaat aan de hulpverlening, wat dan "toeleiden naar zorg" wordt genoemd, echt door de overheid gefaciliteerd moet worden. Want daar zitten nog wel wat gaten in. Het is voor ons als organisatie erg zoeken naar de juiste loketten bij de overheid die de middelen kunnen verstrekken om ons ons werk te laten doen. Tegenwoordig mogen lokale overheden veel zelf besluiten, maar wat ik dan zie gebeuren is dat er veel te weinig aandacht gegeven wordt aan preventie. Want preventie heeft alleen effect op de lange termijn en is dus niet populair. Maar dat is natuurlijk problemen vooruitschuiven. Dan zijn we straks miljarden kwijt aan hulpverlening. En dat zou, wat mij betreft, de landelijke overheid wel een beetje meer mogen bewaken. Bovendien kunnen lokale organisaties met hun goede ideeën best goed terecht bij gemeentes, maar waar kan ik met mijn landelijke club terecht als ik een briljant idee heb? Want die hebben we best, volgens mij!'

Preventie heeft alleen effect op de lange termijn
en is dus niet populair

Seksualiteit

'Neem nou een e-cursus voor ouders. Wij geven tijdens ouderavonden op scholen, in kerken en waar dan ook, voorlichting over omgaan met kinderen en jongeren. Maar daar komen alleen ouders die toch al betrokken zijn. Wat wij nu graag willen is een laagdrempelige e-cursus die ouders vrijblijvend, thuis, zelf kunnen doen. Over omgaan met sociale media, seksualiteit bij kinderen, geloofsvragen, opvoeden algemeen of opvoeden van een peuter, dat soort onderwerpen. Maar je wilt niet weten hoe duur het is om dat te ontwikkelen. Terwijl ik echt denk dat veel meer organisaties zoiets zouden willen en heel veel ouders hiermee geholpen zouden

zijn. Ik moet ergens terecht kunnen met dat idee. En zo zijn er nog wel meer ideeën, maar die kosten allemaal geld ...

Het heeft er allemaal mee te maken dat wij bij Stichting Chris alleen maar kinderen in de problemen tegenkomen. En natuurlijk gaan wij dan nadenken: waar zijn die problemen ontstaan? En hoe kunnen we ouders en scholen ondersteunen zodat dat niet meer gebeurt? Ik ben een groot voorstander van ketenaanpak. Van bruggen slaan tussen organisaties. Dat je niet op elkaars terrein gaat zitten, maar dat je zegt: "Dit is wat ik doe, dat is wat jij doet, en hoe verwijzen we naar elkaar door?"

Ik zie veel overbelaste ouders

Het gezin is natuurlijk als eenheid nog steeds blijven bestaan, maar door de tijd heen treden nogal wat verschillen op. Als je nou met professionele ogen naar gezinnen van nu kijkt, wat zie je dan?

'Ik zie veel overbelaste ouders. Misschien zijn ze niet overbelast, maar ze voelen zich wel zo. In elk geval lopen ze voortdurend op hun tenen. Want tegenwoordig moet er heel veel: een goede moeder of vader zijn, een goede partner zijn, meelevend kerklid zijn, een rijk sociaal leven hebben, noem maar op. En dan is er ook nog veel meer kennis dan vroeger: over ADHD, dyslexie, enzovoort. Dat maakt de druk ook hoger. Je wilt niet dat jouw kind gepest wordt. Je wilt niet dat jouw kind met dyslexie niet goed begeleid wordt. Je wilt niet dat jouw kind de hulpverlening ingaat omdat jij het als ouder niet goed hebt gedaan. En daarin zijn we ook hard voor elkaar, we vallen ouders heel vaak aan op het falen of het niet helemaal goed meekomen van hun kinderen. Ik denk dat die druk op ouders hoger is dan vroeger. Vroeger

had je tien kinderen of vijf of zes. En die was zo en die was zo en zo was het gewoon. Maar nu gaan we toch proberen de oorzaak te vinden. Wat is de reden dat hij of zij anders is, of ligt het aan mij? Doe ik iets verkeerd, of heb ik misschien ook iets, moet ik ook ergens mee geholpen worden? Al die vlekjes en rimpeltjes moeten benoemd en gladgestreken worden.'

Ik denk dat het voor kinderen steeds moeilijker wordt om te ervaren wat trouw voor het leven inhoudt

Maar aan de andere kant is de manier waarop ouders nu met hun kinderen omgaan wel ontzettend mooi, vaak. Ze zijn meestal dicht bij hen, praten met ze. Ze zijn bewust met hun kinderen bezig. Dat was vroeger niet altijd zo. Wel is het zo dat er nu veel meer gebroken gezinnen zijn. Als ik die cijfers zie, geloof ik het gewoon haast niet. Wat is daar de invloed van, denk je?

'Ik denk dat het voor kinderen steeds moeilijker wordt om te zien en te ervaren wat trouw voor het leven inhoudt. En onvoorwaardelijke liefde. Iemand die nooit bij je weggaat, iemand die je niet verlaat, die er altijd voor je is. Er zijn kinderen die niet weten wat dat is. Laatst hadden we contact met een meisje van zeventien. Er was in het verleden sprake geweest van huiselijk geweld, dus haar moeder verbrak de relatie met haar vader en ging ervandoor met de buurman. Die op zijn beurt zijn vrouw en kinderen verliet. Dit meisje hechtte zich aan die buurman en had hem op een gegeven moment helemaal geaccepteerd als haar vader. Ze was toen negen. Maar op haar zestiende is die man van de ene op de andere dag weer vertrokken met iemand anders. Nu is er iets in dat kind helemaal geknakt: het bestaat dus niet, iemand die er altijd voor je is.

Hoe kun je nou ooit aan zo'n meisje uitleggen wat onvoorwaardelijke liefde is? Wat trouw is? En wat zijn nou die fundamentele issues en waarden waar niet aan te tornen valt, die gewoon als fundament daaronder blijven staan? Ik vind het een enorme opdracht voor christenen om te laten zien hoe God het bedoeld heeft, en dat er herstel mogelijk is. Het maakt niet uit wat een puinhoop het is geworden, je kunt altijd opnieuw beginnen. Dat moeten wij als oudere generaties aan de jongere laten zien.'

Dat meen je niet

'Wij worden weleens moraalridders genoemd, als wij op onze manier het onderwerp seksualiteit behandelen. Soms komen leerkrachten, en ook jeugdleiders, naar ons toe en zeggen: "Ja, ik snap dat je het nog zegt, maar dat meen je toch niet meer serieus, dat is toch niet meer van nu?" En dat vind ik dan wel zorgelijk. Dat heeft ook te maken met grenzen durven stellen. Dit is gewoon niet goed voor je, dit is gewoon belangrijk. Dit zijn Gods principes, dit is Gods blauwdruk om jou te beschermen. En durf je daar nog van op aan, durf je dat fundament nog te accepteren als een fundament dat er voor bedoeld is dat het jou beter gaat?'

Dit zijn Gods principes,
dit is Gods blauwdruk om jou te beschermen

Die ervaring heb ik ook in de Tweede Kamer als dit soort onderwerpen besproken worden. Dan mag ik het bijna niet meer hebben over liefde en trouw en over dat echtscheiding eigenlijk niet iets is wat bij een goed leven hoort. We kunnen het niet verbieden, zover kan de overheid niet gaan. Maar alleen al de vinger erop leggen en aangeven dat het vooral kinderen erg kwetsbaar maakt, roept al heel heftige reacties op. Natuurlijk moet je dat met heel

veel fijngevoeligheid doen. Maar hebben we nog het lef, durven we dat nog? En dan niet alleen in de politiek, maar op al die plekken waar christenen zijn. Dat we durven zeggen: ‘Mensen, als we weer teruggaan naar de basisprincipes zoals God het bedoeld heeft, zoals Hij ze in de schepping heeft gelegd, dan hebben we een andere samenleving.’

‘Ik merk het ook bij het thema occultisme. Er zijn zo veel kinderen en jongeren die daarmee worstelen: met Char en mediums en fluisteraars en geestenoproepers. Het zit overal, maar het lijkt wel alsof we daar niets meer van mogen vinden. Alsof we onze kinderen in hun vrijheid beperken als we dat verbieden. Het is volgens mij helemaal niet goed om je kinderen op te voeden met een “alles moet kunnen”-mentaliteit. Een kind heeft structuur en duidelijkheid nodig, dat is de basis. Een kind moet gewoon weten: dit is goed voor mij, dit is niet goed voor mij. Hier mag ik aankomen, hier moet ik afblijven. Als dat niet meer gebeurt, dan is een kind zoek, dan is een kind de weg kwijt. Dat blijkt uit alle onderzoeken. Je moet kinderen de verantwoordelijkheid geven die bij ze past. Anders is het vragen om problemen. Je gooit een kind zonder zwemdiploma toch ook niet in het diepe met de mededeling: “Daar staat de badmeester als het niet meer lukt.”

Fout vriendje

‘We krijgen hier natuurlijk wel kinderen aan de lijn die het helemaal gehad hebben met hun ouders en absoluut niet meer naar hen willen luisteren. Zo hadden we laatst een chat met een meisje dat echt een fout vriendje had, maar dat dat van niemand wilde horen. Ze moest het van haar ouders uitmaken, maar dat deed ze natuurlijk nooit. Onze vrijwilliger was net getraind in “vraaggestuurd coachen”, dus die zei niets, die vroeg alleen maar.

“En vertel eens even, hoe is dat vriendje dan? Doet hij weleens iets aardigs voor je?” “Nou, eigenlijk niet zo vaak,” zei ze. “Hij zegt eigenlijk ook alleen maar lelijke dingen over mijn ouders.” “Maar waarom is het dan zo’n leuk vriendje?” vroeg de vrijwilliger. En toen werd dat meisje eerlijk. Ze zei: “Eigenlijk slaat hij me regelmatig en eigenlijk zegt hij alleen maar onaardige dingen.” En ineens, bij de afronding van het gesprek, zei ze: “Nou, dank je, en ik ga het dus uitmaken.” Mooi is dat, hè, dat zo’n kind zelf tot die conclusie komt, alleen door wat vragen te stellen.

En ineens zei ze:

“Nou, dank je, en ik ga het dus uitmaken”

Maar vaak horen we niet hoe het afloopt, hoor, met een beller of chatter. “Het is zaaien over de muur,” zeggen we hier weleens. Want je weet niet wat er met het kind of de tiener gebeurt, vaak hoor je niks meer. Het kan inderdaad zijn dat ze het spoor zijn opgelopen maar het kan ook zijn dat het goed gaat. Heel soms horen we jaren later nog iets. Dan krijgen we ineens een mail van iemand die dankzij ons in de hulpverlening terecht is gekomen en daar vervolgens helemaal van is opgeknapt. Dat is geweldig om te horen.’

Het gesprek met Wietske heeft mij weer heel erg gesterkt in de overtuiging dat de ChristenUnie zich moet blijven inzetten voor het thema Jeugd en Gezin. Het gaat met heel veel jongeren wel goed, maar er zijn er dus ook heel veel die op allerlei manieren en terreinen problemen ervaren. Het is ontzettend belangrijk om daar vroegtijdig bij te zijn, te helpen en door te verwijzen. Ze mogen niet zo’n valse start maken dat het in de loop van hun leven ook niet meer ingehaald kan worden. Wietske benadrukte heel erg de preventie en daar kunnen we politiek gezien gelukkig veel mee.

En wat een diepe motivatie heeft deze vrouw! Dat trof me erg. Dat ze er zo graag als christen wil zijn voor jonge mensen. Dat ze daar zo'n geweldige opdracht in ziet en enorm gemotiveerd is om dat op een goede manier te doen. Ik kende Stichting Chris van afstand, maar heb door het gesprek met Wietske gemerkt dat ze vooral heel verbindend werken. Ze weten jongeren in contact te brengen met hun eigen netwerk of met instanties die echt goede oplossingen bieden. Ja, hier krijg ik energie van. En ik zou iedereen aan willen raden deze club te steunen: www.steunchris.nl.

Nawoord

U bent bij de slotwoorden van dit boek aanbeland. Ik hoop oprecht dat u net zo veel genoten hebt van dit boek als ik van het werken aan de inhoud. Doordat het kabinet Rutte voortijdig strandde, kwam het werken aan dit boek opeens in een stroomversnelling terecht. Zonder de steun van Theanne Boer, Wouter Zwart, Menno Helmus en Marieke Hermans was het nooit gelukt om dit te doen. Ik dank hen zeer voor de fijne samenwerking.

Ik heb genoten van de gesprekken die ik voor dit boek heb gevoerd. Mijn hart gaat open als ik spreek met betrokken mensen die zich op de plaats waar ze gesteld zijn, met veel gedrevenheid inzetten voor hun taak. Alle vier door mij gevoerde gesprekken waren mooi en kostbaar. Wat een gave mensen! Hans van Vliet is voor mij geen onbekende, maar het trof mij weer hoe hij door de jaren heen onverminderd enthousiast is gebleven voor het werk dat hij met het Leger des Heils verricht. In persoon belichaamt hij de slogan van het Leger des Heils: doen wat ze geloven!

Het gesprek met Piet Mars heb ik ook als bijzonder ervaren. Dat geldt ook voor de ontmoeting met zijn zoon Arnold. Gedreven ondernemers met hart voor hun werknemers. Daar kan Nederland er niet genoeg van hebben.

De slogan 'doen wat we geloven' is zeker ook van toepassing op Anne van der Bijl. Hij liet mij weer zien dat zelfs op hoge leeftijd mensen nog grote betrokkenheid kunnen hebben voor de samenleving en het werk in Gods Koninkrijk. Het was een eer om in zijn studeerkamer met hem te mogen spreken.

De veel jongere Wietske Noordzij liet op haar manier weer zien wat een groot hart iemand voor jongeren kan hebben. Zij maakt

dat waar in haar persoonlijk leven, maar ook met het werk van Chris. Ik kende het werk van Chris wel, maar wist niet dat zo veel jonge mensen daar gebruik van maken. Fijn dat deze mogelijkheden er zijn.

Ik heb in dit boek ook in mijn eigen hart laten kijken. Wat drijft mij, waar sta ik voor. Ik voel me gesterkt in mijn missie met de ChristenUnie door de gesprekken die ik heb gevoerd. We hebben een boodschap voor én een boodschap aan Nederland. We willen ons dienstbaar opstellen voor de mensen om ons heen. Maar ook voor onze naasten verder weg. Aan mij en de ChristenUnie de taak om daarvoor in de komende weken steun te verwerven. Ik hoop dat u ons steunt. Dat kan op verschillende manieren: door gebed, door lid te worden, door een verkiezingsposter op het raam te plakken, door in uw omgeving steun te verwerven voor de ChristenUnie en uiteraard door het uitbrengen van uw stem op de ChristenUnie. Op naar 12 september.

Stem voor de verandering, ChristenUnie.

Den Haag/Zwolle, juni 2012

Arie Slob
Lijsttrekker ChristenUnie

